

ISSN 1905-7245

JWP

Japan Watch Project

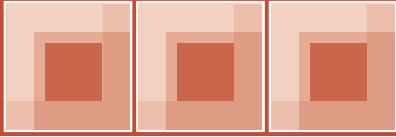
Vol.3 No.2 เมษายน-มิถุนายน 2552

Soft Power ของญี่ปุ่น :

จากนโยบายเชิงรับสู่เชิงรุก

- ประสบการณ์ในการศึกษาตุงาน และทำการวิจัยด้านพลังนิวเคลียร์ในประเทศญี่ปุ่น
- การพัฒนาอุตสาหกรรมในภูมิภาคของญี่ปุ่น : กรณีนาโกยาและบริเวณใกล้เคียง (Greater Nagoya)

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	1
แฉดวงวิจัย	
ประสบการณ์ในการศึกษาดูงานและทำการวิจัยด้านพลังนิวเคลียร์ในประเทศญี่ปุ่น	2
สรรพแสง	
Comments over a relocation of U.S. military base	6
บทความพิเศษ	
การพัฒนาอุตสาหกรรมในภูมิภาคของญี่ปุ่น: กรณีนาโกยาและบริเวณใกล้เคียง (Greater Nagoya) Japan's Regional Industrial Development: Case Study of Greater Nagoya (GN) [ตอนจบ]	7
รายงานการวิจัย	
Soft Power ของญี่ปุ่น: จากนโยบายเชิงรับสู่เชิงรุก Japan's Soft Power: Form Passive to Proactive Policy	13
Japan Anatomy	
การแต่งงานที่ผ่านการจัดการในญี่ปุ่น	23
คันความคิด	
Norms, Interests, and Power in Japanese Foreign Policy By Yoichiro Sato (Editor) Keiko Hirata (Editor)	30
Contributors	
The Other Side of the Sun	

บทบรรณาธิการ

ไม่กี่เดือนหลังการก้าวมาเป็นรัฐบาลของพรรค DPJ สิ่งที่เคยประกาศและสัญญาไว้กับประชาชนกำลังถูกจับตามองและท้าทายรัฐบาลใหม่ว่า จะจัดการปัญหาภายในประเทศและประเด็นระหว่างประเทศได้อย่างไร

สำหรับประเด็นระหว่างประเทศ ในระยะเวลาสั้นๆ นี้ ญี่ปุ่นพยายามริเริ่มสิ่งใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสะสางปมปัญหาเก่า นั่นคือ ความพยายามผลักดันเรื่อง “ประชาคมอาเซียน” (East Asian Community) ที่ล้มลุกคลุกคลานมาหลายปี และประเด็นเรื่องการค้าขายฐานทัพอากาศของสหรัฐฯ จากฐานทัพฟูเทนมะ จังหวัดโอกินาวะ ที่มีความคาดหวังและความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันทั้งระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ และจากภายในประเทศญี่ปุ่นเอง

กองบรรณาธิการหวังว่า เนื้อหาภายใน JWP ฉบับนี้จะช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุผล แรงจูงใจ และความยากลำบากของญี่ปุ่นในการริเริ่ม เปลี่ยนแปลง และจัดการกับปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้บ้าง

ในฉบับหน้า JWP จะเสนอประเด็นเรื่องประชาคมอาเซียนอย่างละเอียด เพื่อความเข้าใจญี่ปุ่นที่รอบด้านและใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุด.

ประสบการณ์ในการศึกษาดูงานและทำการวิจัยด้านพลังงานนิวเคลียร์ในประเทศญี่ปุ่น

ชาญวิทย์ ชัยกันย์ *

ตามที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากฎหมายและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการปัญหาพลังงานนิวเคลียร์ในประเทศญี่ปุ่น : บทเรียนต่อประเทศไทย” จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อศึกษาค้นคว้าและวิจัยในด้านการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพลังงานนิวเคลียร์ของประเทศญี่ปุ่น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทยในการพัฒนาและเตรียมการจัดทำกฎหมายและการดำเนินการของภาครัฐให้เอื้อต่อการพัฒนาและใช้พลังงานนิวเคลียร์ในอนาคต ทั้งนี้ ประเทศไทยได้มีแผนการจัดตั้งโรงงานไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว แต่เนื่องจากประสบปัญหาต่างๆ เรื่อยมา แผนการดังกล่าวจึงยังไม่สำเร็จเป็นรูปเป็นร่างได้อย่างแท้จริง สำหรับการวิจัยครั้งนี้มิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนแผนการก่อสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ให้เกิดขึ้นในอนาคตแต่อย่างใด แต่ต้องการศึกษาเพียงว่า เหตุใดญี่ปุ่นที่เป็นประเทศที่ได้รับภัยพิบัติอย่างแสนสาหัสจากระเบิดปรมาณู ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากพลังงานนิวเคลียร์ สามารถพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์เพื่อใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าได้ อันเป็นแหล่งพลังงานหลักที่ใช้ภายใน

ประเทศ ซึ่งจะนำมาเป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทยในอนาคตได้ หากต้องการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์เพื่อใช้ในเชิงสันติอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผมจึงได้เดินทางไปศึกษาดูงาน และทำการวิจัยที่ประเทศญี่ปุ่น เป็นจำนวน 2 ครั้ง เป็นเวลาทั้งสิ้น 35 วัน คือ ครั้งที่ 1 เดินทางไปศึกษาดูงานและทำการวิจัยในกรุงโตเกียว และจังหวัดนีกาตะ ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์คาชิวาซากิคาริวะ (The Kashiwazaki-Kariwa Nuclear Power Plant) ตั้งแต่วันที่ 1-20 มิถุนายน 2552 และ ครั้งที่ 2 เดินทางไปศึกษาดูงานที่จังหวัดซากะ ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์เกินไก (The Genkai Nuclear Power Plant) ตั้งแต่วันที่ 7-21 พฤศจิกายน 2552 ซึ่งในการเดินทางไปศึกษาวิจัยทั้งสองครั้ง พบว่ามีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

1. การศึกษาดูงานและทำการวิจัย ครั้งที่ 1

หากพูดถึงโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ในญี่ปุ่นแล้ว โรงไฟฟ้านิวเคลียร์คาชิวาซากิคาริวะ ที่

* พนักงานคณิศรกองปฏิบัติการ สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานศาลปกครอง

ตั้งอยู่ระหว่างเมืองคาชิวาซากิและเมืองคาริวะในจังหวัดนีกาตะ ถือเป็นโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่น ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูจำนวน 7 เครื่อง โดย 4 เครื่องตั้งอยู่ในเขตเมืองคาชิวาซากิ และ 3 เครื่องตั้งอยู่ในเขตเมืองคาริวะ ดังนั้นชื่อของโรงไฟฟ้าแห่งนี้ จึงนำชื่อของสองเมืองมารวมกันนั่นเอง นอกจากนี้เป็นโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่แล้ว เมื่อเร็วๆ นี้ได้เกิดเหตุแผ่นดินไหวขนาดใหญ่ในบริเวณจังหวัดนีกาตะ ทำให้โรงไฟฟ้าแห่งนี้ได้รับความเสียหาย เกิดรอยร้าว พื้นดินบริเวณโรงไฟฟ้าเกิดการทรุดตัว ประชาชนที่อยู่โดยรอบได้เรียกร้องให้มีการตรวจสอบความเสียหายและผลกระทบที่อาจจะเกิดกับประชาชนที่อยู่อาศัย ทำให้บริษัทไฟฟ้าโตเกียวต้องหยุดการเดินเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูเป็นการชั่วคราว โรงไฟฟ้าแห่งนี้จึงมีความน่าสนใจที่นำมาเป็นกรณีศึกษา

การเดินทางไปโรงไฟฟ้านิวเคลียร์แห่งนี้ ต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างนาน ผมเลือกเดินทางนั่งรถไฟชินคันเซนจากสถานีรถไฟโตเกียวมุ่งสู่จังหวัดนีกาตะ โดยใช้เวลาประมาณสองชั่วโมงกว่า เมื่อถึงสถานีรถไฟนีกาตะแล้ว ก็ต้องนั่งรถบัสระหว่างเมืองไปอีกเกือบชั่วโมงกว่าจนถึงเมืองคาชิวาซากิ ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ติดทะเลด้านตะวันตกของญี่ปุ่น ก่อนเดินทางไปจังหวัดนีกาตะ ผมได้รับความช่วยเหลือ จากอาจารย์ทาคาฮาชิ ซึ่งท่านเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีการสื่อสารนีกาตะ ช่วยประสานงานและติดต่อเกี่ยวกับการขอเข้าศึกษาดูงานที่โรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ และการขอสัมภาษณ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ก่อนเข้าเมืองคาชิวาซากิ ผมได้โทรติดต่อประสานงานกับคุณซุกิยามะ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของบริษัทไฟฟ้าโตเกียว ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่ได้รับสัมปทานจากรัฐให้ดำเนินโครงการโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์แห่งนี้ พอถึงเมืองคาชิวาซากิ ผมก็ได้สัมภาษณ์คุณซุกิยามะประมาณหนึ่งชั่วโมง ก่อนที่คุณซุกิยามะจะพาผมไปดูงานที่อาคาร

ประชาสัมพันธ์ของโรงไฟฟ้า ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าก่อนเข้าโรงไฟฟ้า ซึ่งนับว่าเป็นตึกที่สร้างโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจถึงการผลิตกระแสไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าแห่งนี้ได้ อีกทั้งมีการเปิดเผยข้อมูลรอบด้าน ทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในความปลอดภัยของการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในโรงงานแห่งนี้

ผมอยู่ที่เมืองคาชิวาซากิประมาณหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งนอกจากการดูงานที่โรงไฟฟ้าดังกล่าวแล้ว ผมยังได้ขอเข้าสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่เป็นผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ สิ่งที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า กลุ่มประชาชนทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านการดำเนินกิจการโรงไฟฟ้านั้น ต่างอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การดำเนินกิจกรรมของฝ่ายต่อต้านกลายเป็นการตรวจสอบการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน โดยเฉพาะการที่ประชาชนเลือกสมาชิกสภาเมืองคาชิวาซากิทั้งที่เป็นผู้สนับสนุนและผู้ต่อต้าน (ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงวัยอายุกว่า 60 ปีขึ้นไป ซึ่งต่างก็มีแนวคิดต่อต้านโรงไฟฟ้านิวเคลียร์มาตั้งแต่เริ่มโครงการก่อสร้าง) โดยกลุ่มผู้ต่อต้านได้เปลี่ยนวิธีการต่อต้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้ามาเป็นการตรวจสอบการทำงานของบริษัทไฟฟ้าว่ามีความปลอดภัยแค่ไหน ซึ่งสมาชิกสภาของเมืองเหล่านี้ต่างมีบทบาทสำคัญในการอนุญาตให้โรงงานไฟฟ้าดำเนินการต่อได้หรือไม่ เช่น เมื่อสองปีที่ผ่านมาเกิดแผ่นดินไหวขนาดใหญ่แถบจังหวัดนีกาตะ ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างผิวดินในบริเวณที่ตั้งโรงไฟฟ้า เช่น การแยกของพื้นดิน หรือดินทรุดตัวลงภายหลังเกิดแผ่นดินไหว เป็นเหตุให้ชาวบ้านต่างตกใจและกังวลในความไม่ปลอดภัยของโรงไฟฟ้า สมาชิกสภาเมืองจึงประชุมกันและได้มีมติให้หยุดการดำเนินเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ทั้งหมดไปก่อนจนกว่าจะมั่นใจว่าจะไม่เกิดอันตรายใดๆ หลังจากนั้นทางบริษัทไฟฟ้าจะต้องดำเนินการพิสูจน์ความปลอดภัยดังกล่าว จนกว่าคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของทุกฝ่ายในเมืองจะเห็น

ชอบ และเสนอให้สมาชิกสภาเมือง (ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ) สั่งอนุญาตให้ดำเนินการต่อไป จากการเก็บข้อมูลภาคสนามก็พบว่าปัจจุบันนี้โรงไฟฟ้าแห่งนี้เปิดเดินเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูเพียง 1 เครื่องเท่านั้น อีก 6 เครื่องยังต้องรอการเห็นชอบจากคณะกรรมการเสียก่อนจึงจะดำเนินการได้ จึงทำให้เห็นว่า หลักการเรื่องความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการดำเนินกิจการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์แห่งนี้

นอกจากกลุ่มต่อต้านที่ผมได้พูดคุยด้วยแล้ว กลุ่มสนับสนุนก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ผมมีโอกาสได้พบปะพูดคุย โดยได้รับการประสานงานจากคุณชุกิยะมะที่เป็นเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของบริษัทไฟฟ้าโตเกียว ซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดโตขึ้นพร้อมกับการเกิดขึ้นของโรงไฟฟ้า โดยเป็นตัวแทนของสมาคมเยาวชนแห่งเมืองคาซิวาซากิ ซึ่งทุกคนต่างเห็นว่าการเกิดขึ้นของโรงไฟฟ้าทำให้ชีวิตของคนส่วนใหญ่ที่นี่ดีขึ้น พร้อมทั้งความเจริญต่างๆ ก็เข้ามา เกิดการจ้างงาน เศรษฐกิจของเมืองขยายตัวขึ้น คนในพื้นที่ไม่ต้องเดินทางไปทำงานในเมืองใหญ่ ทำให้เมืองมีชีวิตชีวามากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากเมืองในต่างจังหวัดอื่นๆ ของญี่ปุ่นที่มักจะเงียบเหงา เพราะคนวัยทำงานมักไปทำงานทำในเมืองหลวง หรือเมืองใหญ่ๆ

การวิจัยในครั้งแรกนี้ นอกจากจะได้เดินทางไปศึกษาวิจัยในพื้นที่จริงแล้ว ผมยังใช้เวลาอีกส่วนหนึ่งทำการค้นคว้าข้อมูลกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ได้รับจากหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการดูแลและควบคุมอุตสาหกรรมด้านพลังงานนิวเคลียร์ เช่น สมาคมอุตสาหกรรมนิวเคลียร์แห่งญี่ปุ่น (Japan Atomic Industrial Forum) ซึ่งทำหน้าที่ในการออกกฎระเบียบเพื่อให้อุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานนิวเคลียร์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย หรือการค้นคว้าและพูดคุยกับเจ้าหน้าที่จากสถาบันกฎหมายเกี่ยวกับพลังงานแห่งญี่ปุ่น (Japan Energy Law Institute) และศูนย์

เผยแพร่ข้อมูลนิวเคลียร์แก่ประชาชน (Citizen's Nuclear Information Center) อันเป็นกลุ่มองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ทำหน้าที่ในการนำข้อมูลด้านต่างๆ เกี่ยวกับพลังงานนิวเคลียร์เผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ ซึ่งก็ได้รับการต้อนรับจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี

จากประสบการณ์ครั้งแรกที่ได้ศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลต่างๆ ในประเทศญี่ปุ่นนี้ ผมมีข้อเสนอแนะสำหรับท่านผู้สนใจที่อยากจะไปศึกษาวิจัยที่ญี่ปุ่น อย่างแรกต้องสามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี เพราะหากเราสื่อสารโดยใช้ภาษาญี่ปุ่นแล้ว คนญี่ปุ่นที่เราติดต่อหรือขอเข้าสัมภาษณ์จะรู้สึกผ่อนคลายความกังวลลงได้ และจะทำให้การพูดคุยก็เป็นกันเองมากขึ้น นอกจากนี้จะต้องวางแผนการเดินทางไปเก็บข้อมูลล่วงหน้าอย่างน้อย 2-3 เดือน เนื่องจากคนญี่ปุ่นเป็นคนที่รักการวางแผน หากไปนัดใกล้ๆ แล้ว ตารางของเขาส่วนใหญ่จะเต็มไปด้วยการนัดหมาย ดังนั้น ควรศึกษาและวางแผนการเดินทางไปศึกษาวิจัยแต่เนิ่นๆ ประการสุดท้าย เรื่องเกี่ยวกับสภาพอากาศเนื่องด้วยญี่ปุ่นมี 4 ฤดูที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ที่ผมเลือกเดินทางไปในช่วงเดือนมิถุนายน เพราะว่าเป็นหน้าร้อนการเดินทางค่อนข้างสบาย เนื่องจากเราชินกับอากาศร้อน และเสื้อผ้าก็ไม่ต้องเตรียมไปมากมาย จะทำให้การเดินทางสบายขึ้น

ทั้งหมดข้างต้นก็เป็นประสบการณ์ในการเดินทางไปศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลครั้งแรกของผม ซึ่งก็นับว่าเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นอย่างดี ฉบับหน้าผมจะเล่าถึงการเดินทางไปศึกษาวิจัยครั้งที่ 2 ที่แตกต่างจากครั้งที่ 1 พอสมควร ซึ่งจะเป็นอย่างไรนั้น โปรดติดตามตอนต่อไป หากท่านใดอยากสอบถามในเรื่องเกี่ยวกับการทำวิจัยที่ญี่ปุ่น สามารถส่งเมลล์มาที่ผมได้ snooker@rocketmail.com ยินดีที่จะตอบข้อซักถามของทุกท่านครับ.

ภาพประกอบการศึกษาฐานและทำการวิจัยด้านพลังงานนิวเคลียร์
ในประเทศญี่ปุ่น

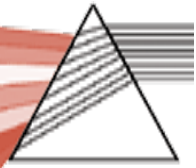
อาคารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (PR-Kan)
ของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์คาชิวาซากิ-คาริวะ

ตึกสำนักงานอาคารเดินเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณู
ที่อูสุในเมืองคาชิวาซากิ 4 เครื่องและเมืองคาริวะอีก 3 เครื่อง

สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ด้านกฎหมายกับนิวเคลียร์แห่งสมาคมอุตสาหกรรมปรมาณู
แห่งประเทศไทย (Japan Atomic Industrial forum, Inc.)

Comments over a relocation of U.S. military base

“We should do it as soon as possible.”

Japanese Defense Minister Toshimi Kitazawa

Dec 22, 2009

<http://www.reuters.com/article/idUSTRE5BL0OS20091222>

“Please wait a little longer”

Japanese Foreign Minister Katsuya Okada

“If we made an immediate decision, it would fall apart”

Japanese Prime Minister Yukio Hatoyama

Dec 15, 2009

<http://www.reuters.com/article/idUSTRE5BE07020091215>

“Hatoyama is reluctant to decide by the end of the year, and [if he doesn’t] that will cause a sensitive and difficult situation for the two countries,”

Takao Toshikawa, Editor of political newsletter Insideline

“The solution [on Futenma] is the realignment roadmap that has been agreed to. You have to give the Hatoyama administration time.”

U.S. Ambassador John Roos

Nov 9, 2009

<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1937041,00.html>

“Our view is clear. The Futenma relocation facility is the lynchpin of the realignment road map. Without the Futenma realignment, the Futenma facility, there will be no relocation to Guam. And without relocation to Guam, there will be no consolidation of forces and the return of land in Okinawa. This may not be the perfect alternative for anyone, but it is the best alternative for everyone, and it is time to move on. We have investigated all of the alternatives in great detail and believe that they are both politically untenable and operationally unworkable.”

U.S. Secretary of Defense Robert Gates

Oct 2009

http://www.idsa.in/idsastrategiccomments/ControversyoverRelocatingFutenmabase_RPanda_311009

การพัฒนาอุตสาหกรรมในภูมิภาคของญี่ปุ่น: กรณีศึกษาและบริเวณใกล้เคียง (Greater Nagoya) .Japan's Regional Industrial Development: .Case Study of Greater Nagoya (GN) (ตอนจบ)

ภาคภูมิ ทิพคุณ *

บรรดากางประวัติศาสตร์และสังค สมัยเอโดะ

ในบทความตอนที่แล้ว ผู้เขียนได้กล่าวถึงบทบาทของภาครัฐและ Business Incubator (BI) ในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เขต Greater Nagoya (GN) มีการพัฒนาอุตสาหกรรมมาอย่างแบบก้าวกระโดด เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์และส่วนประกอบ อุตสาหกรรมอากาศยานและส่วนประกอบ อุตสาหกรรมเซรามิก อุตสาหกรรมเหล็กและเครื่องจักรกล เป็นต้น¹

ในตอนจบของบทความนี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมดังกล่าว ซึ่งได้แก่ เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และสังคมบางอย่างที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อีกทั้งเอื้อให้เกิดการพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ของนักอุตสาหกรรมในเขต Greater Nagoya

นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีในประเทศญี่ปุ่น (เช่น Crawcour, 1974; Morris-Suzuki, 1994; Miyamoto, 1999; Okabe, 2003) ก่อนข้างจะเห็นพ้องกันว่าทำให้ประเทศทันสมัย (Modernization) ที่เริ่มขึ้นในสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) แท้จริงแล้วเกิดจากรากฐานการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการพัฒนาสถาบันด้านการค้าและอุตสาหกรรมที่เริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยเอโดะ (ค.ศ. 1603-1868) คำถามที่สำคัญคือเงื่อนไขทางสังคมแบบใดที่เอื้อให้เกิดการสังสมองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการพัฒนาการค้าและอุตสาหกรรม

จากงานวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การพัฒนาเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น อาจพอสรุปได้ว่าเงื่อนไขทางสังคมที่เอื้อให้เกิดการ

* เจ้าหน้าที่บริหารโครงการฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

¹ ตีพิมพ์ใน JWP, Vol.2 No.4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2551), หน้า 41-46.

พัฒนาดังกล่าวประกอบไปด้วย (1) การเปิดรับและเรียนรู้เทคโนโลยีจากต่างประเทศ (2) การสะสมทุนของชนชั้นพ่อค้า ขวานา และช่างฝีมือ (3) บทบาทของชนชั้นชาмуโรปัญญาชน และ (4) การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างแคว้น (Domain) ต่างๆ

1. การเปิดรับและเรียนรู้เทคโนโลยีจากต่างประเทศ

จุดเริ่มต้นของสมัยเอโดะเกิดจากการที่ตระกูลโทกุกาวะ (Tokugawa) ได้รับชัยชนะในสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อยาวนาน และได้ควบคุมญี่ปุ่นทั้งหมดไว้ได้ หลังจากนั้นโชกุนตระกูลโทกุกาวะได้อำนาจปกครองญี่ปุ่นแล้วก็ได้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศตะวันตกเสียใหม่ โดยได้ขับไล่ชาวตะวันตก (ยกเว้นชาวดัตช์) ออกจากประเทศญี่ปุ่นและได้ควบคุมการค้าและการติดต่อกับต่างประเทศอย่างเข้มงวดมากขึ้น ทั้งนี้เพราะโชกุนผู้ปกครองญี่ปุ่นเห็นว่าการติดต่อกับชาวตะวันตกนำมาซึ่งความเสื่อมในสังคมญี่ปุ่นและความเสียหายหลายๆ อย่าง

อย่างไรก็ตาม การปิดประเทศไม่ได้หมายความว่าญี่ปุ่นจะหยุดรับเทคโนโลยีและหยุดเรียนรู้วิทยาการจากต่างประเทศอย่างสิ้นเชิง ความรู้ต่างๆ ที่ชาวตะวันตกได้นำเข้ามาก่อนหน้านี้ได้รับการสานต่อและพัฒนาโดยช่างฝีมือ (Craftsmen) และโรงงานขนาดเล็ก เช่น ความรู้เกี่ยวกับการทำนาฬิกา การทำกระจกและแว่นตา การแยกสารเงินออกจากสังกะสี การทำเหมืองและการหลอมเหล็ก การทำดินปืน และลูกกระสุน เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นญี่ปุ่นยังได้เปิดรับองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ จากต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากจีนและฮอลันดา

องค์ความรู้ที่มาจากประเทศจีน โดยปกติเข้ามาสามทางคือ ผ่านการค้าขาย การนำเข้าหนังสือและสิ่งพิมพ์ของจีน และการนำปัญญาชนชาวเกาหลีที่มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการจีนเข้ามา (ซึ่งจำนวน

มากเป็นการจับตัวมาหรือการลักพาตัวมา) เพื่อให้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และวิทยาการของจีนให้แก่ชนชั้นปกครองญี่ปุ่น ในช่วงของการปิดประเทศพ่อค้าจีนได้รับอนุญาตให้ตั้งสถานีการค้า ที่เมืองนางาซากิ ซึ่งเป็นประตูสำคัญของการนำเข้าความรู้และเทคโนโลยีจากจีน ไม่นานนักองค์ความรู้ต่างๆ ก็ได้ถูกตีพิมพ์เป็นภาษาญี่ปุ่น และถูกเผยแพร่ไปทั่วประเทศ

การเรียนรู้เทคโนโลยีของตะวันตกกระทำโดยผ่านการติดต่อและค้าขายกับชาวดัตช์เป็นสำคัญ ชาวดัตช์ถือว่าเป็นชาวตะวันตกชาติเดียวที่ได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับญี่ปุ่นและอยู่ในญี่ปุ่นได้ แต่เงื่อนไขคือ จะต้องถ่ายทอดความรู้บางอย่างให้แก่ปัญญาชนญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ด้านวิศวกรรม (เช่น การสร้าง/ต่อเรือเป็นต้น) และการแพทย์

โดยสรุปแล้ว การปิดประเทศของญี่ปุ่นสมัยเอโดะ จริงๆ แล้วไม่ได้ทำให้การเรียนรู้วิทยาการและเทคโนโลยีหยุดชะงักไปอย่างสิ้นเชิง ตรงกันข้าม สิ่งที่ญี่ปุ่นได้เรียนรู้มาจากชาวตะวันตกก่อนหน้านี้ยังพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง และยิ่งไปกว่านั้นญี่ปุ่นยังเปิดรับเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่ๆ จากทั้งตะวันตกและเอเชียโดยผ่านการติดต่อกับฮอลันดาและจีน สิ่งสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นสามารถเป็นอิสระจากการครอบงำของประเทศตะวันตกไปพร้อมๆ กับการพัฒนาเทคโนโลยีของตนเอง เป็นเรื่องของการมีนโยบายแบบเลือกสรร คือ เลือกผู้ที่จะติดต่อคบค้าด้วย และเลือกสิ่งที่ควรจะได้รับ โดยมองผลประโยชน์สูงสุดที่จะได้เป็นสำคัญ

2. การสะสมทุนของชนชั้นพ่อค้า ขวานา และช่างฝีมือ

ในสมัยเอโดะ สังคมญี่ปุ่นประกอบด้วย 4 ชนชั้นหลักๆ ได้แก่ นักรบและผู้ปกครอง เกษตรกร ช่างฝีมือ/ผู้ผลิต (หัตถอุตสาหกรรม) (Artisan) และพ่อค้า (Merchant) สิ่งที่น่าสนใจคือ ชนชั้นผู้

ปกครองไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและไม่ได้ดำเนินการผลิตด้วยตัวเอง คนเหล่านี้จะอาศัยอยู่ในเมืองและมีรายได้จากภาษีชาวนาเป็นสำคัญ ส่วนชนชั้นเกษตรกรและช่างฝีมือซึ่งเป็นผู้ผลิต ส่วนมากอาศัยอยู่ในชนบท การแบ่งแยกกันในลักษณะนี้ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องมีคนกลางในการนำสินค้าและบริการจากผู้ผลิตมาสู่ผู้บริโภค ซึ่งทำให้เกิดชนชั้นพ่อค้าขึ้น บทบาทที่สำคัญของชนชั้นพ่อค้าคือ การนำความต้องการของผู้บริโภคในเมืองไปสู่ภาคการผลิตในชนบทเพื่อแปลงเป็นสินค้า หลังจากนั้นก็นำสินค้าที่ได้ไปกระจายให้ถึงผู้บริโภค กิจกรรมเช่นนี้ทำให้เกิดการจ้องคร่ทางการผลิตที่เรียกว่า Putting-Out System ขึ้นเป็นจำนวนมาก ในชนบทญี่ปุ่น นั่นคือ การที่ชนชั้นพ่อค้าทำหน้าที่เป็นผู้ประสานกระบวนการผลิตและปัจจัยการผลิตในทุกขั้นตอนการผลิตจนกระทั่งได้มาซึ่งตัวสินค้าขั้นสุดท้าย ซึ่งภายใต้ระบบการจัดการผลิตแบบนี้ พ่อค้าซึ่งมักจะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต จะเป็นผู้ว่าจ้างให้เกษตรกรหรือช่างฝีมือเป็นผู้ผลิตตามคำสั่งซื้อที่ตนเองกำหนด และจะเป็นผู้รับซื้อสินค้าในทุกขั้นตอนของการผลิต บางครั้งพ่อค้าจะออกเงินทุนให้แก่ผู้ผลิตไปก่อนโดยผู้ผลิตมีพันธะที่จะขายคืนสินค้าที่ผลิตได้ให้แก่เจ้าของเงินทุน ระบบนี้มีข้อดีต่อพ่อค้าคือ เป็นการประกันว่าจะได้สินค้าในปริมาณ คุณภาพ และเวลาที่กำหนด และมีข้อดีต่อผู้ผลิตคือ มีตลาดรับซื้อที่แน่นอนและมีเงินทุนมาใช้เพื่อการลงทุนก่อน

ชนชั้นพ่อค้าอาศัยช่องทางการค้าที่มีอยู่ในในการสะสมทุนและลงทุนเพื่อการผลิต และในที่สุดก็สร้างวิสาหกิจของตนเอง เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและกระบวนการผลิตทั้งหมด สิ่งที่มาพร้อมกับ การเจริญเติบโตของวิสาหกิจก็คือ การพัฒนาองค์ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการคิดคำนวณ การบัญชี

และการบริหารจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้กลายเป็นส่วนที่จำเป็นสำหรับลูกหลานของชนชั้นพ่อค้าที่ต้องศึกษา สิ่งที่มาพร้อมกับระบบการผลิตแบบ Putting-Out System อีกอย่างหนึ่งคือ การสะสมทุนของชนชั้นชาวนาและชนชั้นช่างฝีมือในชนบท หลายครอบครัวผันตัวเองมาเป็นพ่อค้าคนกลางเสียเอง บ้างก็กลายมาเป็นเจ้าของโรงงานขนาดเล็ก ที่ทำการผลิตและการตลาดด้วยตนเอง

ในสมัยเอโดะ สินค้าหัตถอุตสาหกรรม (Craft-based Industry) และเกษตรแปรรูปจำนวนมาก เช่น การทอผ้า การทำเครื่องมือที่ทำจากไม้ และเหล็ก การทำวัสดุเงิน ทอง และสังกะสี ไปจนถึง การทำเหล้าสาเก การทำซอสถั่วเหลือง การทำ เต้าหู้ ฯลฯ ล้วนมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบ Putting-Out System ทั้งสิ้น สิ่งนี้ได้ทำให้เกิดการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมในชนบทเป็นอย่างมาก และเป็นกระบวนการที่สำคัญของการสะสมทุนและเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในช่วงเปิดประเทศสมัยเมจิ²

3. บทบาทของชนชั้นชาวนา ปัญญาชน

ระบบสังคมซึ่งมีการแบ่งแยกระหว่างชนชั้นชาวนารับกับความเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (ที่ดิน) ก่อให้เกิดการปรับตัวครั้งสำคัญสำหรับชนชั้นชาวนา ภายใต้การปกครองของโชกุนตระกูลโทกุกาเว เอโดะ เป็นยุคที่ค่อนข้างมีสันติภาพและปราศจากการสู้รบ คำถามที่ตามมาคือ ชาวนาไรซึ่งเป็นชนชั้นนี้กรบ แต่ไม่ได้สู้รบและไม่ได้ครอบครองปัจจัยการผลิตจะทำหน้าที่อะไรในสังคม ช่วงศตวรรษที่ 17 ชาวนาไรทำหน้าที่เป็นข้าราชการ มีบทบาทจำกัดอยู่เพียงการเก็บภาษี รักษาระเบียบและกฎหมาย และช่วยเหลือ

² ตัวอย่างของวิสาหกิจขนาดใหญ่ในเขต Greater Nagoya ที่พัฒนาตนเองขึ้นมาจากหัตถอุตสาหกรรมในระดับครัวเรือน ได้แก่ Toyota Shokai (ผลิตเครื่องจักรทอผ้า), Mie Spinning (เครื่องปั่นผ้า) และ Suzuki Violin Producer ซึ่งพัฒนามาจากการหัตถอุตสาหกรรมผลิตกีตาร์ การทำเหล้าสาเกญี่ปุ่น และโรงตี/ตัดเหล็ก ตามลำดับ

ด้านการบริหารกิจการของหน่วยการปกครอง (Domain) ที่พวกเขาสังกัด อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งงานราชการที่มีอยู่มักจะมีน้อยกว่าจำนวนชาวมุโรวิ่งไปกว่านั้น งานราชการที่สำคัญๆ มักจะถูกสำรองไว้ให้ชาวมุโรวินตำแหน่งสูงๆ ทำให้ชาวมุโรวินระดับกลางถึงระดับล่าง ซึ่งเป็นคนหนุ่มและมีการศึกษาไม่สามารถเลื่อนขั้นทางสังคมได้ ทางเลือกที่พวกเขาจะทำคือ การศึกษาวิทยาการขั้นสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิทยาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของตะวันตก

ตลอดช่วงศตวรรษที่ 18 ชาวมุโรวินจำนวนมากได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากชาวต่างชาติ ในจำนวนนั้น มีหลายคนพัฒนาตัวเองไปเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จ และนักวิทยาศาสตร์เหล่านี้ได้ช่วยกันเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้กับสังคมเอโดะ โดยการตั้งโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลานของชนชั้นชาวมุโรวิน พ่อค้า ชาวนา และช่างฝีมือ อาจกล่าวได้ว่า ผู้ก่อตั้งวิสาหกิจขนาดใหญ่ในเขต Greater Nagoya (และในเขตอื่นๆ ของญี่ปุ่น) และบรรพบุรุษของพวกเขาจำนวนมาก ล้วนมีต้นกำเนิดมาจากตระกูลชาวมุโรวินปัญญาชนสมัยเอโดะทั้งสิ้น³

4. การแบ่งปันทางเศรษฐกิจระหว่างแคว้น (Domain) ต่างๆ

สมัยเอโดะ มีการแบ่งเขตพื้นที่การปกครองเป็นแคว้น (Domain) จำนวนมาก โดยมีไดเมียว (Daimyo) เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในแต่ละแคว้น ในทางทฤษฎี ไดเมียวจะต้องสวมมิกกัตส์และอยู่ภายใต้การควบคุมของโชกุน แต่ในทางปฏิบัติไดเมียวมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารกิจการภายในแคว้น

ของตน และในความเป็นจริงโชกุนก็เลือกที่จะควบคุมเฉพาะแคว้นที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์และให้อิสระในการปกครองตนเองอย่างเต็มที่กับแคว้นเล็กๆ (ซึ่งมีอยู่ประมาณ 250 แคว้น) ที่ไม่มีอำนาจพอที่จะท้าทายการปกครองของโชกุน

ในสมัยเอโดะซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “ยุคแห่งสันติภาพภายใต้การควบคุมของโทกุกาวะ” (Pax Tokugawa) หน่วยการปกครองต่างๆ พยายามแข่งขันกันสั่งสมความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจมากกว่าการสั่งสมอาวุธและกำลังทางทหาร ซึ่งที่มาของแรงจูงใจในการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างหน่วยการปกครองส่วนหนึ่งเกิดจากระบบที่มีประสิทธิภาพในการลดทอนอำนาจของไดเมียว ที่เรียกว่า “ระบบการเปลี่ยนที่พักอาศัย” (Alternate Residence System) ภายใต้ระบบนี้ ไดเมียวจะต้องแบ่งเวลาอย่างเท่าๆ กัน ระหว่างเวลาที่ตนเองจะต้องพำนักอยู่ที่แคว้นของตนและเวลาที่จะต้องอยู่ในราชสำนักที่เอโดะ (โตเกียว) และเมื่อไดเมียวออกไปจากเอโดะพวกเขาต้องทิ้งครอบครัวไว้ที่เอโดะ ระบบนี้ลดแรงจูงใจและลดความสามารถที่ไดเมียวจะสะสมกำลังทหารและกระด้างกระเดื่องต่อการปกครองของโทกุกาวะ

ระบบการเปลี่ยนที่พักอาศัยไม่เพียงก่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการปกครอง แต่ยังก่อให้เกิดการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาเศรษฐกิจของแคว้นต่างๆ เนื่องจากไดเมียวจะต้องรับภาระต้นทุนสิ่งก่อสร้าง ค่าเดินทาง และค่าใช้จ่ายต่างๆ ตลอดช่วงที่ประจำอยู่ที่เอโดะเอง อีกทั้งยังต้องจ่ายค่าพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในเอโดะตามคำขอของโชกุน ซึ่งทำให้รายได้จำนวนมากของไดเมียวหายไปกับต้นทุนเหล่านี้ แคว้นที่ยากจนบางแห่งต้องแบกรับรายจ่ายส่วนนี้มากถึง 80 เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณรายจ่ายในแคว้นของตน ไดเมียวจึงไม่มี

³ เช่น Masaka Okuda (1847-1921) ผู้ก่อตั้ง Mie Spinning, Owari Spinning และ Meiji Bank; Tamiyoshi Shimode (1861-1952) ผู้ก่อตั้ง Aichi Sekitan Shokai, Denki Seiko Sho และ Toho Electrics ซึ่งเป็นบริษัทผลิตถ่านหิน ก๊าซ และไฟฟ้าขนาดใหญ่ของญี่ปุ่น; Masakichi Suzuki (1859-1944) ผู้ก่อตั้ง Suzuki Violin Factory ซึ่งบุคคลเหล่านี้ ล้วนเกิดมาจากตระกูลชาวมุโรวินระดับกลางและเรียนรู้วิทยาการและเทคโนโลยีจากบรรพบุรุษของตน

ทางเลือกอื่นในการสร้างเสริมอำนาจของตน นอกจากจะต้องสนับสนุนการพัฒนาหัตถอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม เพื่อให้เป็นกลไกสร้างความมั่งคั่งให้กับเขตพื้นที่การปกครองของตน

เมื่อเส้นทางการคมนาคมถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเชื่อมโยงแคว้นต่างๆ เข้าด้วยกัน ตลาดเล็กๆ ที่เคยแยกกันอย่างสิ้นเชิงก็ถูกบูรณาการเข้ากับตลาดระดับประเทศ สิ่งที่ตามมาก็คือ การไหลออกของความมั่งคั่งจากแคว้นที่มีศักยภาพการแข่งขันน้อยกว่าไปสู่แคว้นที่มีศักยภาพมากกว่า ดังนั้น ใต้เมียวจึงต้องพยายามทุกวิถีทางในการที่จะปกป้องระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่นของพวกเขา ด้วยการพัฒนาพืชเศรษฐกิจและสินค้าหัตถอุตสาหกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเอโดะและโอซากา ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ที่สุดในขณะนั้น หลายแคว้นในขณะนั้นได้ออกนโยบายที่เรียกว่า “พัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมวิสาหกิจ” (*Shokusan Kogyo*) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ แต่ละแคว้นล้วนแข่งขันบนพื้นฐานของการสร้างความแตกต่างโดยใช้ทักษะการผลิตและวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่ความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมบางอย่าง ตัวอย่างเช่น แคว้น Tottori ซึ่งเป็นแคว้นที่มีชื่อเสียงเรื่องการทำดาบ แต่ในช่วงที่ไม่มีสงคราม ความต้องการในการใช้ดาบก็ลดน้อยลง เพื่อให้แข่งขันกับแคว้นอื่นๆ ได้ ผู้ปกครองแคว้นนี้จึงให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมการแปรรูปเหล็กเพื่อใช้ในงานเกษตรกรรม มีการให้ความช่วยเหลือในรูปของเงินกู้แก่ผู้ผลิตเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมนี้ จนในที่สุดเครื่องมือที่ใช้ในการเกษตรที่ผลิตโดยช่างฝีมือใน Tottori ก็เป็นที่รู้จักทั่วประเทศญี่ปุ่น

การพัฒนาเทคโนโลยีและหัตถอุตสาหกรรม ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสร้างองค์ความรู้ของตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความพยายามของแคว้นต่างๆ ในการดึงคนที่มีความรู้ในแต่ละด้านมาเป็นผู้

ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตให้แก่คนในแคว้นตน ตัวอย่างเช่น แคว้น Yonezawa ซึ่งเป็นแคว้นที่แห้งแล้งและประสบภาวะขาดแคลนอาหารอย่างรุนแรง ผู้ปกครองแคว้นได้แก้ปัญหาโดยการนำผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชในดินแห้งและเทคนิคการทอผ้า ไม่นานหลังจากนั้น Yonezawa สามารถพัฒนาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และเป็นแคว้นที่ส่งออกผ้าไหมเป็นสินค้าหลักของแคว้นได้

ตัวอย่างเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการแข่งขันทางเศรษฐกิจจะระหว่างแคว้นต่างๆ ทั่วประเทศญี่ปุ่นในสมัยเอโดะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดเทคโนโลยีและความรู้ในการผลิต การบูรณาการหน่วยเศรษฐกิจต่างๆ เข้าด้วยกันก่อให้เกิดการแข่งขันและกระตุ้นให้แต่ละแคว้นต้องพัฒนาตนเองให้แข่งกับแคว้นอื่นๆ ได้ สิ่งที่ตามมาคือ การสะสมองค์ความรู้และทุนซึ่งเป็นที่มาของการพัฒนาอุตสาหกรรมในสมัยเมจิ

ปรากฏการณ์ที่กล่าวถึงข้างต้นทั้งหมด เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในประเทศญี่ปุ่นสมัยเอโดะ และเขต Greater Nagoya ก็เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเหล่านั้น แน่นอนว่าประสบการณ์การพัฒนาของแต่ละเขตพื้นที่และแต่ละช่วงเวลาย่อมมีความแตกต่างกัน อาจมีปัจจัยหลายๆ อย่างที่เกิดขึ้นหลังสมัยเอโดะที่มีผลต่อการพัฒนาของเขต Greater Nagoya ในทางที่ทำให้เขตดังกล่าวเจริญรวดเร็วมากกว่าเขตอื่นๆ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นอุปสรรคไม่ได้คือ ส่วนหนึ่งความสำเร็จของการพัฒนาอุตสาหกรรมในยุคต่อมา (เมจิถึงปัจจุบัน) เกิดขึ้นจากการสั่งสมทุน ความรู้ และเทคโนโลยีในช่วงสมัยเอโดะ. (ภาคผนวก 1 แสดงตัวอย่างความเชื่อมโยงระหว่างของวิสาหกิจขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นในสมัยเมจิและหลังเมจิกับการประกอบการอุตสาหกรรมสมัยเอโดะของผู้ประกอบการในเขต Greater Nagoya)

ภาคผนวก 1 ตัวอย่างผู้ประกอบการในเขต Greater Nagoya ที่มีความเชื่อมโยงกับการประกอบการสมัยเอโดะ

ผู้ประกอบการใน Greater Nagoya	วิสาหกิจที่ก่อตั้ง	ความเชื่อมโยงกับการประกอบการสมัยเอโดะ
Kiichiro Toyoda (1894-1952)	Toyota Motor	บิดาของ Kiichiro (Sakichi Toyoda) เป็นผู้ประกอบการสมัยเอโดะ เป็นผู้พัฒนาระบบที่กระตุกไปสู่อุปกรณ์ทอผ้าเครื่องจักรไอน้ำ และเป็นผู้ก่อตั้ง Toyoda Shokai (1992)
Akio Morita (1921-1999)	Sony	บิดาของ Akio Morita เป็นเจ้าของกิจการผลิตสากลและซอสถั่วเหลืองขนาดใหญ่ที่สุดในเขตนาโกยา ซึ่งตั้งขึ้นตั้งแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 17
Zenpei Morita (1862-1937)	Shikishima Bread	บรรพบุรุษของ Zenpei Morita เป็นเจ้าของกิจการสากลที่ก่อตั้งขึ้นสมัยเอโดะและสืบทอดกันมาห้ารุ่นก่อนถึงเขา
Masaka Okuda (1847-1921)	Mie Spinning, Owari Spinning, Meiji Bank, Nihon Shryo, Nagoya Gas	เกิดในครอบครัวชาวมุโระระดับล่างสมัยเอโดะ ซึ่งมีกิจการ Miso และซอสถั่วเหลืองที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 4 ในเมืองนาโกยา
Tamiyoshi Shimoide (1861-1952)	Aichi Sekitan Shokai, Daido Steel, Toho Electric, Toho Gas	เกิดในครอบครัวชาวมุโระสมัยเอโดะ บิดาของเขาเป็นชาวมุโระระดับล่างและมีกิจการผลิตและขายชุดน้ำชาญี่ปุ่น
Masakichi Suzuki (1859-1944)	Suzuki Violin Factory	บิดาของ Masakichi Suzuki เป็นชาวมุโระสมัยเอโดะ และมีกิจการผลิต Shamisen (เครื่องดนตรีญี่ปุ่น)
Soichiro Honda (1906-1991)	Honda Motor Corporation	บิดาของ Soichiro Honda เป็นช่างฝีมือและมีกิจการแปรรูปเหล็กเป็นกิจการขนาดเล็กในครัวเรือน

ที่มา: Okabe (2003)

บรรณานุกรม

- Crawcour, Sydney (1974) *The Tokugawa Period and Japan's Preparation for Modern Economic Growth*. Journal of Japanese Studies 1(1): pp. 113-125.
- Miyamoto, Matao (1999) *The Development of Commerce in the Edo Period*. Journal of Japanese Trade and Industry (May/June, 1999): pp.38-40.
- Morris-Suzuki, Tessa (1994) *The Technological Transformation of Japan: From the Seventeenth to the Twenty-First Century*. Cambridge University Press.
- Okabe, Kazuaki (2003) *Entrepreneurial Origin of the Greater Nagoya Industrial Region: The Role of Tradition and Indigenous Industry*. In <http://nonprofitjapan.home.igc.org/business/nagoya.html> (access: December 22, 2009).

Soft Power ของญี่ปุ่น: จากนโยบายเชิงรับสู่เชิงรุก

Japan's Soft Power : From Passive to Proactive Policy*

ชูดินันท์ ทักษิณากินันท์

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองยุติลงในปี ค.ศ. 1945 ญี่ปุ่นที่อยู่ในสภาพบอบช้ำจากสงคราม ได้มีนโยบายที่จะฟื้นฟูประเทศ และเร่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ล่มสลายเนื่องมาจากการทำสงคราม โดยมีจุดมุ่งหมายแน่วแน่ที่จะสนับสนุนผลประโยชน์ของชาติในด้านเศรษฐกิจการค้า หลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมในการเมืองระหว่างประเทศ โดยการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบมีบทบาทน้อย (low profile) เป็นระยะเวลาอันยาวนาน อีกทั้งยังหลีกเลี่ยงที่จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นที่เป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศ จากประเทศที่มีพลังและนำเกรงขามในเชิงการทหารในช่วงก่อนสงคราม ญี่ปุ่นได้กลายมาเป็นประเทศที่นิยมสันติภาพ และปฏิเสธที่จะถือครองกองกำลังทางทหารเพื่อการรบ ซึ่งในอดีตอาจกล่าวได้ว่า พลังทางด้านทหารถือเป็นสิ่งที่ประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นอำนาจที่จะรับประกันความปลอดภัยมั่นคงและเสถียรภาพของรัฐ แต่ในปัจจุบันการใช้กำลังทางทหารนั้นทำได้ยากขึ้น ประกอบกับต้นทุนที่สูงขึ้น อีกทั้งประเทศ

ต่างๆ ไม่ให้การยอมรับดังเช่นในอดีต ประเทศอื่นๆ จึงหันไปใช้วิธีการและอำนาจจากแหล่งอื่นมากขึ้น ซึ่งอำนาจในลักษณะอื่นนี้ ไม่ใช่อำนาจในเชิงบังคับขู่เข็ญ “Hard Power” แต่เป็นอีกด้านหนึ่งของอำนาจ ที่เรียกกันว่าเป็น “Soft Power”

ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา นับว่าญี่ปุ่นมีอิทธิพลทางความคิดและวัฒนธรรมที่จัดเป็น Soft Power ได้หลายประการ เช่น การเป็นต้นแบบการพัฒนาความเป็นผู้นำในวัฒนธรรมสมัยนิยม (Pop Culture) เป็นที่มาของความสนใจศึกษาและวิเคราะห์ว่า ในกรณีของญี่ปุ่นปัจจุบัน สิ่งที่เราเรียกว่า Soft Power ของญี่ปุ่นนั้นมีรูปแบบอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และที่สำคัญคือรัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายและบทบาทเกี่ยวกับ Soft Power ของตนอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ศึกษารูปแบบและการเปลี่ยนแปลงใน Soft Power ของญี่ปุ่น

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “Soft Power ของญี่ปุ่น: จากนโยบายเชิงรับสู่เชิงรุก Japan's Soft Power : From Passive to Proactive Policy” สาขาวิชาญี่ปุ่นศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดย ชูดินันท์ ทักษิณากินันท์ สรุปความโดย นุศประวีณ์ สมดี.

2. ศึกษานโยบาย Soft Power ของญี่ปุ่น
3. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อนโยบาย Soft Power ของญี่ปุ่น

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเวลาดั้งแต่ทศวรรษ 1980 จนถึงปัจจุบัน โดยเน้นศึกษาในประเด็นตัวแบบการพัฒนา การบริหารแบบญี่ปุ่น การส่งเสริมวัฒนธรรมสมัยนิยมของญี่ปุ่น (J-pop) และโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการศึกษาเอาไว้โดยอ้างอิงจากงานเขียนและแนวคิดของ Joseph S. Nye Jr. ซึ่งเป็นนักวิชาการท่านแรกที่ได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง Soft Power และงานเขียนของ Robert Cooper ซึ่งได้ให้แนวคิดและหลักการในการพิจารณาถึงที่มาของ Soft Power ที่น่าสนใจ โดยผู้วิจัยได้สรุปความหมายของ Soft Power จากงานเขียนของ Nye และ Cooper ได้ว่า “Soft Power คือความสามารถที่จะได้ในสิ่งที่ตนต้องการ โดยการทำให้ผู้อื่นต้องการในสิ่งเดียวกับตน ทั้งนี้โดยใช้การจูงใจให้ทำตามหรือเลียนแบบ มากกว่าการใช้กำลังขู่ขู่ขู่หรือใช้อำนาจเงิน (หรือ Hard Power) ทั้งนี้ที่มาของ Soft Power มีอยู่ 3 แหล่ง คือ (1) วัฒนธรรม (2) แนวความคิดทางการเมือง และ (3) นโยบายต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม Soft Power ไม่ว่าจะมาจากแหล่งใดก็ตาม ต้องประกอบไปด้วยความถูกต้องชอบธรรม จึงจะกระตุ้นให้เกิดความคล้อยตามและกระทำตาม”

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับ Soft Power ของญี่ปุ่น

บทความเรื่อง “Japan’s Gross National Cool” ของ Douglas McGray ซึ่งตีพิมพ์ลงในวารสาร Foreign Policy ปี ค.ศ. 2002 จากบทความนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นบทความที่ผู้เขียนมองญี่ปุ่นในเชิงวัฒนธรรม พฤติกรรมการบริโภคสินค้า และการมีอิทธิพลในทางความคิด โดยญี่ปุ่นได้ฟื้นคืนความมีอิทธิพลของตนอีกครั้ง ไม่ใช่ด้านเศรษฐกิจแต่เป็นด้านวัฒนธรรมและอิทธิพลในทางความคิด สิ่งที่ญี่ปุ่นใช้เป็นจุดขายและนำมาซึ่งความต้องการบริโภค คือการนำเสนอความน่าสนใจและมุมมองที่ต่างออกไปในทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้เขียนบทความชี้ว่าต่างจากวิธีการเผยแพร่วัฒนธรรมหรือความเป็นอเมริกัน (American Cool) ของสหรัฐฯ และสิ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าสนใจในงานเขียนชิ้นนี้คือ การที่ญี่ปุ่นสามารถผสมผสานเอาวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งของตนเองเข้ากับวัฒนธรรมต่างชาติที่ไหลเข้ามาสู่ญี่ปุ่นตามกระแส ทำให้กลายเป็นความกลมกลืนและเปลี่ยนความกลมกลืนนั้นให้เป็นผลประโยชน์ทางธุรกิจได้อย่างชาญฉลาด

วิทยานิพนธ์ของเอกสิทธิ์ หนูนภักดี ในเรื่อง “Soft Power ของญี่ปุ่นกับการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งทางการค้า: กรณีศึกษาข้อพิพาทเรื่องยานยนต์ระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐฯ” ปี พ.ศ. 2546 โดยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ Soft Power และแนวคิดเรื่องการพึ่งพา โดยเอกสิทธิ์สันนิษฐานว่า Soft Power เป็นเครื่องมือและวิธีการที่ญี่ปุ่นใช้เพื่อต่อรองและแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งทางการค้า โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจทางการทหาร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเขียนของเอกสิทธิ์นั้นให้มุมมองถึงความสัมพันธ์อำนาจในทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น และนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้านการค้าที่เกิดขึ้นระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ได้อย่างน่าสนใจ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าการตีความ Soft Power ในงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ตรงตามนิยามของ Soft Power ดังที่ Nye ได้ให้ไว้เท่าใดนัก เนื่องจากเอกสิทธิ์ตีความว่า Soft Power ของญี่ปุ่นนั้นขึ้นอยู่กับอำนาจและความแข็งแกร่งในทางเศรษฐกิจ แต่ตามแนวคิดของ Nye

ได้อธิบายความหมายของ Soft Power ว่าเป็นการใช้อำนาจจูงใจผู้อื่นเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ โดยอำนาจหรือวิธีการที่ใช้เป็นอำนาจในลักษณะอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่อำนาจในเชิงบังคับขู่เข็ญ (อำนาจทางการทหาร) หรือการจูงใจโดยใช้เงิน (อำนาจในทางเศรษฐกิจ) นอกจากนี้ที่มาของ Soft Power ดังที่ Nye ได้เสนอไว้มีมาจาก 3 แหล่งดังที่กล่าวไปใน

ข้างต้น ดังนั้นการที่เอกสิทธิ์ตีความ Soft Power ของญี่ปุ่นว่าเป็นการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นการตีความที่แคบและไม่ถูกต้องนักตามนิยามของ Nye เนื่องจาก Soft Power ของ Nye เป็นการใช้วิธีการอื่นที่ไม่ใช่การบังคับขู่เข็ญหรืออำนาจเศรษฐกิจ

นิยาม “soft Power”

อำนาจเศรษฐกิจเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งของ Soft Power ประเทศที่มีเศรษฐกิจเข้มแข็งกว่า สามารถลดการพึ่งพาประเทศอื่นได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถให้ประเทศอื่นพึ่งพาประเทศตนได้มากขึ้นนั้นย่อมจะมีและสามารถใช้ Soft Power ได้มากขึ้น เช่นเดียวกับกรณีของญี่ปุ่น แม้ว่าญี่ปุ่นจะมีกองกำลังทางทหารแต่ไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาได้ เนื่องจากขัดต่อรัฐธรรมนูญและไม่เป็นที่ยอมรับ ดังนั้นเครื่องมือที่ญี่ปุ่นสามารถใช้ได้คือ Soft Power และ Soft Power ของญี่ปุ่นขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ค่านิยม และวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นนี้ทำให้ญี่ปุ่นสามารถลดการพึ่งพาที่มีต่อสหรัฐฯ หรือทำให้สหรัฐฯ พึ่งพาญี่ปุ่นมากขึ้น รวมทั้งยังสามารถใช้เพื่อสร้างพันธมิตรเพื่อต่อรองกับสหรัฐฯ ได้ด้วย¹

สรุปความบางส่วนของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “Soft Power ของญี่ปุ่นกับการแก้ไขข้อขัดแย้งทางการค้า : กรณีศึกษาข้อพิพาทเรื่องยานยนต์ระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐฯ

รากฐาน Soft Power ของญี่ปุ่น

Soft Power เป็นอำนาจอีกทางเลือกหนึ่งที่รัฐสามารถใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติที่ต้องการโดยใช้ต้นทุนน้อยที่สุดหรือแทบจะไม่ต้องเสียต้นทุนใดๆ เลย แต่ไม่ได้หมายความว่ารัฐจะสามารถมี Soft Power โดยที่ไม่ต้องลงทุนหรือสร้างสม Soft Power ขึ้นมา ซึ่งญี่ปุ่นได้ลงทุนสร้างสม Soft Power ของตนขึ้นมาจาก

1. ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ
2. ความน่าเชื่อถือที่เกิดจากบรรทัดฐานอันเป็นที่ยอมรับในสังคมโลก
3. เผยแพร่วัฒนธรรม

รากฐานทั้ง 3 ประการดังข้างต้น เกี่ยวพันกับการสร้างและการใช้ Soft Power ของญี่ปุ่น ในโลกปัจจุบันที่มีการพึ่งพากันและกันอย่างสูง ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นมีบทบาทต่อการมีและการใช้ Soft Power ทั้งทางตรงและทางอ้อม เศรษฐกิจที่เข้ม

¹ ส่วนหนึ่งของการนิยามความหมาย “Soft Power” ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “Soft Power ของญี่ปุ่นกับการแก้ไขข้อขัดแย้งทางการค้า : กรณีศึกษาข้อพิพาทเรื่องยานยนต์ระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐฯ” โดย เอกสิทธิ์ หนูนนท์

แข็งของญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของโลก ทั้งในฐานะผู้ผลิตและผู้ซื้อสินค้ารายใหญ่ และการใช้ปัจจัยที่มีในการสร้างความน่าเชื่อถือ เกียรติภูมิและสถานะของชาติ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศด้วยการเป็นผู้บริจาค ผู้สนับสนุนรายใหญ่ ในฐานะสมาชิกสำคัญขององค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ความสำคัญของญี่ปุ่นต่อเศรษฐกิจโลกและบทบาทของญี่ปุ่นที่เพิ่มมากขึ้นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้ญี่ปุ่นไม่ได้ส่งออกสินค้าแต่เพียงอย่างเดียว ญี่ปุ่นยังส่งออกวัฒนธรรมของตนเองผ่านหน่วยงานของรัฐและเอกชนของญี่ปุ่น นอกจากนี้นักศึกษาต่างชาติในญี่ปุ่นยังเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อนอีกด้วย ปัจจัยต่างๆ ดังข้างต้น ทำให้ญี่ปุ่นมี Soft Power และสามารถใช้ Soft Power ในการแก้ไขข้อขัดแย้งทางการค้ากับสหรัฐฯ ได้ทั้งในระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคี

การใช้ Soft Power แก้ไขข้อพิพาทกบฏยาบอบ

การแก้ไขข้อพิพาทยานยนต์ระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ในระดับทวิภาคี ปัจจุบันนี้ ญี่ปุ่น ลดการพึ่งพิงสหรัฐฯ ทางด้านความมั่นคงและทางด้านเศรษฐกิจลงไปกว่าแต่ก่อน เนื่องจากผลของการยุติสงครามเย็นทำให้ประเด็นด้านความมั่นคงมีความสำคัญน้อยลงไปกว่าประเด็นด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังมีศักยภาพในการป้องกันตนเองมากขึ้น ทั้งทางด้านกำลังพล สมรรถนะในการรบ เทคโนโลยีและด้านงบประมาณ

ทางด้านเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นทั้งลดการพึ่งพาและเพิ่มความผูกพันกับเศรษฐกิจสหรัฐฯ มากขึ้น รวมทั้งขยายตลาดสินค้าและการลงทุนในภูมิภาคอื่นที่มีใช้สหรัฐฯ เพิ่มมากขึ้นด้วย ญี่ปุ่นเข้าไปลงทุนทั้งในลักษณะร่วมทุนกับบริษัทอเมริกันและลงทุนในนามบริษัทญี่ปุ่น ซึ่งช่วยขยายการจ้างงานในสหรัฐฯ เป็นการสร้างความผูกพันกับเศรษฐกิจสหรัฐฯ การเข้าไปมีความผูกพันในเศรษฐกิจสหรัฐฯ ของญี่ปุ่นก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดปัญหาจะส่งผลกระทบต่ออีกฝ่ายด้วย ดังเช่นในกรณีรถยนต์ หากสหรัฐฯ ใช้มาตรา 301 เพิ่มภาษีนำเข้ารถยนต์หรูหรารจากญี่ปุ่นจริงดังที่ประกาศไว้ จะมีผลกระทบต่อผู้บริโภคและผู้ประกอบการรถยนต์ในสหรัฐฯ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าท่าทีของรัฐบาลสหรัฐฯ ต่อปัญหานี้จะแตกต่างไปจากท่าทีของภาคเอกชน เนื่องจากรัฐบาลต้องคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติรอบด้านกว่า แต่เสียงของภาคเอกชนก็มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลด้วยเช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบกับภาคธุรกิจอื่นระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ที่ไม่ได้มีผลประโยชน์ร่วมกันแต่เป็นผลประโยชน์ในลักษณะอีกฝ่ายหนึ่งได้อีกฝ่ายหนึ่งต้องเสีย เช่น กรณีผลผลิตทางการเกษตร การเปิดเสรีสินค้าเกษตรในญี่ปุ่น ย่อมหมายถึงผลประโยชน์ของเกษตรกรอเมริกัน ในกรณีนี้ญี่ปุ่นย่อมมี Soft Power ที่จะนำไปต่อรองกับสหรัฐฯ น้อยกว่า จึงจำเป็นต้องยินยอมตามความต้องการของสหรัฐฯ

การแก้ไขข้อพิพาทยานยนต์ระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ในระดับพหุภาคี มักจะเห็นญี่ปุ่นใช้ WTO เป็นหลัก แต่ในความเป็นจริง Soft Power ของญี่ปุ่นนั้นไม่ได้เกิดจาก WTO

เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ที่ญี่ปุ่นได้กระทำลงไปในองค์กรระหว่างประเทศหลายองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์การสหประชาชาติ (UN) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (ADB) หรือองค์การการค้าโลก (WTO) เองก็ตาม ญี่ปุ่นแสดงบทบาทเด่นมากขึ้นในองค์กรระหว่างประเทศเหล่านี้ นอกจากการเป็นผู้ให้การสนับสนุนรายใหญ่แล้ว ในระยะหลังญี่ปุ่นยังมีส่วนร่วมในทางปฏิบัติ ทั้งการริเริ่มให้เงินเยนเป็นเงินสกุลหลักของเอเชียหรือการสนับสนุนให้นายศุภชัย พานิชภักดิ์ เป็นผู้อำนวยการใหญ่องค์การการค้าโลก และผลของการกระทำนั้นได้ทำให้เกิดการยอมรับญี่ปุ่นและขยายไปถึงการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันอันเป็นการสร้างสม Soft Power ให้ญี่ปุ่น

แนวทางที่ญี่ปุ่นใช้ในองค์กรระหว่างประเทศที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านการเงินและด้านความร่วมมืออื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกำลังคน ความรู้หรือเทคโนโลยีเป็นเสมือนการประกาศจุดยืนของญี่ปุ่นให้ประชาคมโลกได้รับรู้ ในขณะที่ญี่ปุ่นใช้แนวทางแสวงหาความร่วมมือ สหรัฐฯ มักจะแสดงจุดยืนของตนด้วยการใช้มาตรการฝ่ายเดียวหรือแนวทางเอกภาคินิยม (Unilateralism) บ่อยครั้ง ซึ่งมาตรการที่เห็นประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญนี้ย่อมไม่เป็นที่ยอมรับของประเทศอื่น ดังนั้นเมื่อสหรัฐฯ ใช้มาตรการดังกล่าวในเวทีการเมืองระหว่างประเทศจึงไม่ได้รับการยอมรับ

แนวทางการใช้ Soft Power ของญี่ปุ่น

จากการศึกษาข้อพิพาทยานยนต์ระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐฯ จะเห็นได้ว่าญี่ปุ่นสามารถแก้ไขข้อพิพาทยานยนต์กับสหรัฐฯ ได้สำเร็จเมื่อใช้ Soft Power ในสองแนวคือ

1. สร้างผลประโยชน์ร่วมกัน
2. สร้างบรรทัดฐานที่นานาชาติยอมรับ

Soft Power ของญี่ปุ่นจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งสองประการข้างต้น ในกรณีข้อพิพาทยานยนต์ในระดับทวิภาคี การลงทุนร่วมกันกับบริษัทรถยนต์อเมริกัน การที่ญี่ปุ่นผลิตรถยนต์ที่ผู้บริโภคอเมริกันมีความต้องการที่จะซื้อ เป็นการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันกับญี่ปุ่น กล่าวคือ ทั้งสองฝ่ายต่างได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ด้วยกัน เช่น การที่สหรัฐฯ ยกเลิกไม่ใช้มาตรา 301 เพื่อเพิ่มภาษีรถยนต์นำเข้าจากญี่ปุ่น 100 % ส่วนหนึ่งย่อมเป็นเพราะหากมีการเพิ่มภาษีจริง ผู้บริโภคอเมริกันก็จะต้องเสียประโยชน์จากการซื้อรถยนต์ราคาแพง หรือในระดับพหุภาคี มาตรการฝ่ายเดียวของสหรัฐฯ ที่ใช้การคว่ำบาตรควบคุม โดยต้องการให้ญี่ปุ่นยินยอมทำข้อตกลงนำเข้ารถยนต์อเมริกันเป็นจำนวนตัวเลขที่แน่นอนนั้น ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของ WTO และยังขัดกับผลประโยชน์ของรถยนต์นำเข้าจากยุโรป ซึ่งจะเสียส่วนแบ่งตลาดให้กับรถยนต์อเมริกัน หากมีการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้จริง ดังนั้นสหรัฐฯ จึงไม่ประสบความสำเร็จ

ในการใช้มาตรการดังกล่าว เนื่องจากสหรัฐฯ ได้ผลประโยชน์เพียงฝ่ายเดียวและข้อเรียกร้องไม่ได้เป็นไปตามบรรทัดฐานของ WTO ในทางกลับกัน การแก้ไขข้อพิพาททางยนต์ของญี่ปุ่นในบางด้านที่ญี่ปุ่นมี Soft Power น้อย กล่าวคือ ญี่ปุ่นไม่สามารถสร้างผลประโยชน์ร่วมและไม่อยู่ในบรรทัดฐานของ WTO ญี่ปุ่นจำเป็นต้องปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ เช่น การผ่อนคลายนโยบาย การแก้ไขกฎหมายเพื่อสนับสนุนการเข้าสู่ตลาดของรถยนต์ต่างชาติ เป็นต้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ญี่ปุ่นจะสามารถเจรจาต่อรองกับสหรัฐฯ ได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าญี่ปุ่นมี Soft Power ในเรื่องดังกล่าวหรือไม่ มากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมการเมืองโลกที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การสิ้นสุดของสงครามเย็น หรือการเกิดขึ้นของ WTO (ชอปปา, 1997) เพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงทั้งสองประการนั้น เป็นเพียงการเปิดโอกาสและเป็นการเพิ่ม Soft Power ให้กับญี่ปุ่นเท่านั้น ทั้งนี้ หากญี่ปุ่นไม่ได้ใช้แนวทาง Soft Power และสร้างสมอำนาจดังกล่าวไว้ก่อนแล้วนั้น ญี่ปุ่นจะไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้มากอย่างที่เป็นอย่าง การที่ญี่ปุ่นมีหรือไม่มี Soft Power นั้น เป็นตัวแปรสำคัญมากกว่าการสิ้นสุดของสงครามเย็น หรือการเกิดขึ้นของ WTO ในการแก้ไขข้อพิพาททางการค้ากับสหรัฐฯ แม้ว่า WTO จะมีกระบวนการแก้ไขข้อขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพมากกว่า GATT แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกประเทศจะได้ประโยชน์จากกระบวนการดังกล่าว หากไม่มี Soft Power .

2. งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับการทูตทางวัฒนธรรม

บทความเรื่อง “Open Regionalism: Cultural Diplomacy and Popular Culture in Europe and Asia” ซึ่งได้รับการเผยแพร่ในปี ค.ศ. 2002 โดย Peter J. Katzenstein ซึ่งเป็นงานเขียนที่ยกกรณีศึกษา ของประเทศ 2 ประเทศซึ่งมีบทบาทเพิ่มขึ้นในภูมิภาคของตนคือญี่ปุ่นและเยอรมนี โดยพิจารณาว่า แนวความคิดเรื่องการทำให้เป็นนานาชาติ (Internationalization) และการทำให้เป็นสากล (Globalization) นั้นจะทำให้เกิดภูมิภาคนิยมแบบเปิด (open regionalism) ได้อย่างไร

สำหรับกรณีของประเทศญี่ปุ่น Katzenstein กล่าวว่าองค์กรที่เป็นตัวแสดงหลักเกี่ยวกับการทูตทางวัฒนธรรมตั้งแต่ยุคหลังสงครามคือกระทรวง

การต่างประเทศ (MOFA) ส่วนในช่วงหลังทศวรรษ 1970 เป็นต้นมานั้น Japan Foundation ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก หน้าที่หลักในยุคนี้ๆ ของ 2 องค์กรหลักนี้คือ การพยายามอธิบายถึงจุดยืนและวิสัยทัศน์ของญี่ปุ่นในยุคสมัยและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

บทความเรื่อง “Diplomacy That Works: ‘Best Practices’ in Cultural Diplomacy” ปี ค.ศ. 2003 โดย Cynthia P. Schneider ซึ่งนำเสนอการทูตเชิงวัฒนธรรมลักษณะต่างๆ ในฐานะที่เป็นนโยบายที่ผู้เขียนเห็นว่าประสบความสำเร็จในอดีต และเหมาะสมในการฟื้นคืนความเข้าใจอันดีของนานาชาติที่มีต่อสหรัฐฯ หลังจากการรุกรานอิรัก ซึ่งทำให้ชาวโลกเห็นว่าศีลธรรมของสหรัฐฯ เสื่อมถอยลง

จากงานวิจัยที่ได้ยกมาข้างต้น ผู้วิจัยได้

สรุปถึงความหมายของการทูตวัฒนธรรมได้ว่าเป็น การแลกเปลี่ยนมุมมองต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะในทางความคิด ทักษะคิด ศิลปะ ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน สำหรับวิธีการในการนำเอาการทูตวัฒนธรรมไปใช้นั้นมีได้ในหลายลักษณะ เช่น การใช้คนเป็นสื่อ การสร้างความสัมพันธ์ผ่านการจัดกิจกรรมที่มีความสนใจร่วมกัน หรือการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ซึ่งอาจมีการริเริ่มมาจากหน่วยงานทั้งภาครัฐหรือเอกชน และคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของกิจกรรมหรือการริเริ่มทางด้านการทูตวัฒนธรรมคือ (1) แสดงออกถึงแนวคิดหรือคุณค่าในทางวัฒนธรรม และ (2) ต้องมีความเหมาะสม เข้ากันได้ หรือตรงกับความสนใจของผู้รับ

นโยบาย Soft Power เอ็งริบอง กุ๊บุ (ฉบับทศวรรษ 1980-ปลายทศวรรษ 1990)

การประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องตลอดทศวรรษ 1960-1980 ทำให้ญี่ปุ่นมีอิทธิพลด้าน Soft Power ในฐานะต้นแบบการพัฒนาของประเทศในเอเชีย ทั้งในระดับรัฐและในระดับองค์กรธุรกิจ แต่การมี Soft Power ของญี่ปุ่นนี้ เป็นไปในลักษณะเชิงรับ (passive policy) ไม่ได้มีการส่งเสริมผลกัตกันอย่างมากมายนัก จากฝ่ายญี่ปุ่น เนื่องจากฝ่ายประเทศผู้รับเอง มีความชื่นชมในความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจญี่ปุ่น และความมีประสิทธิภาพขององค์กรธุรกิจของญี่ปุ่น ทำให้เกิดความพยายามนำแนวคิดของญี่ปุ่นมาเป็นต้นแบบอยู่แล้ว ทำให้ญี่ปุ่นสามารถมีอิทธิพลด้านแนวคิด โดยไม่ต้องเป็นฝ่ายริเริ่ม หรือลงทุนลงแรงอะไรมากนัก

Soft Power ของญี่ปุ่นในช่วง 2-3 ทศวรรษ ก่อนที่จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ ในระดับมหภาค และในระดับจุลภาค สำหรับระดับมหภาคนั้น จะเป็นแนวทาง

การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่รัฐมีบทบาทสำคัญ สำหรับระดับจุลภาคคือการบริหารจัดการองค์กรธุรกิจญี่ปุ่น ซึ่งทั้ง 2 สิ่งมีอิทธิพลทางความคิดเป็นตัวอย่างให้ประเทศอื่นๆ นำไปปฏิบัติตาม

การมีอิทธิพลในฐานะต้นแบบการพัฒนา

ญี่ปุ่นสามารถเปลี่ยนมาเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ทันสมัย และประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจอย่างสูงได้ในชั่วระยะเวลาสั้นๆ ทำให้นานาประเทศสนใจศึกษาถึงวิธีการที่ญี่ปุ่นใช้และนำไปเลียนแบบเพื่อพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าตามญี่ปุ่น โดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมใหม่ NIEs ในเอเชีย คือ เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกง และสิงคโปร์ ที่สามารถปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมได้อย่างรวดเร็วและประสบความสำเร็จอย่างสูงจนได้ฉายาว่า “ประเทศ 4 มังกร”

วิธีการหรือทฤษฎีที่ประเทศเหล่านี้ใช้เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ เป็นแนวทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ได้รับการขนานนามว่า “รูปแบบการพัฒนาแบบเอเชียตะวันออก” (East Asian Model) ซึ่งญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกที่เริ่มใช้แนวการพัฒนาี้ ลักษณะการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นและกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกดังที่ได้กล่าวมานี้ เป็นรูปแบบการพัฒนาที่เรียกว่าแนวคิด “รัฐพัฒนา” หรือ Developmental State โดยผู้วิจัยได้สรุปความหมาย “รัฐพัฒนา” หมายถึง “รูปแบบเศรษฐกิจที่รัฐมีอิทธิพลและอำนาจในการที่จะแทรกแซงหรือชี้นำและกำหนดนโยบาย เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายสูงสุดของชาติคือการพัฒนาเศรษฐกิจและเปลี่ยนประเทศให้เป็นอุตสาหกรรมโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจ” และลักษณะของรัฐพัฒนาที่สำคัญมี 7 ประการคือ (1) รัฐมีอำนาจและมีบทบาทนำหรือเป็นศูนย์กลางในการชี้นำการพัฒนา โดยมีเป้าหมายหลักที่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (2) รัฐทำการแทรกแซงการดำเนินธุรกิจของเอกชน

(3) การดำเนินเศรษฐกิจในลักษณะกึ่งเสรี กึ่งควบคุม (4) รัฐและเอกชนร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด (5) ข้าราชการมีบทบาทสำคัญ (6) เลือกพัฒนาอุตสาหกรรมหลักบางประเภทที่ถือเป็นอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ และ (7) เน้นการผลิตและพัฒนาเพื่อการส่งออก

โดยมีประเทศที่ได้พยายามนำตัวแบบการพัฒนาของญี่ปุ่นไปใช้ อาทิ เกาหลีใต้ มาเลเซีย และสิงคโปร์ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของญี่ปุ่นที่มีต่อการพัฒนาในประเทศเหล่านี้ในระดับสูง โดยเฉพาะในกรณีของมาเลเซียที่ประกาศ “นโยบายแลตะวันออก” (Look East Policy) ยึดญี่ปุ่นเป็นต้นแบบการพัฒนา สำหรับผู้มีบทบาทสำคัญในการนำแนวทางการพัฒนาแบบญี่ปุ่นไปใช้ คือ รัฐบาลในประเทศเหล่านั้นเอง ญี่ปุ่นเพียงมีบทบาทในเชิงรับ (passive) โดยการให้การสนับสนุนไปตามกระแสเท่านั้น

การมีอิทธิพลทางด้านการบริหารแบบญี่ปุ่น

วิธีการบริหารงานจนประสบความสำเร็จของบริษัทและองค์กรญี่ปุ่น อันเป็นตัวขับเคลื่อนให้การพัฒนาอุตสาหกรรมก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว นั้น ได้กลายมาเป็นสิ่งที่อยู่ในความสนใจของหลายๆ ฝ่าย จากการศึกษาพบว่าวิธีการในการจัดการบริหารองค์กร โดยเฉพาะในภาคการผลิตที่ญี่ปุ่นเป็นต้นแบบและได้มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก คือ แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพ หรือ TQC หรือ การควบคุมคุณภาพทั่วทั้งบริษัท (Company-wide Quality Control) ซึ่งเป็นกลุ่มของวิธีการในการผลิต หรือสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการ ราคาที่สมเหตุสมผลเพื่อสนองความพึงพอใจผู้บริโภค และระบบการผลิตแบบโตโยต้า (TPS หรือ Lean Production)¹ ซึ่งระบบทั้ง 2 ประการนี้ได้ถูก

นำไปศึกษา พัฒนาและเลียนแบบโดยผู้ผลิตในประเทศต่างๆ มากมาย รวมทั้งมีการเผยแพร่แนวคิด และวิธีการโดยผ่านการอบรมต่างๆ อย่างแพร่หลาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าทั้งระบบการควบคุมและจัดการคุณภาพ และวิธีการผลิตแบบโตโยต้านั้นมีอิทธิพลในวงกว้าง ยังคงได้รับความสนใจและเป็นที่น่าสนใจศึกษาอยู่จนถึงปัจจุบัน

อิทธิพลของแนวคิดทั้ง 2 อย่างนี้มีอิทธิพลต่อผู้อื่นโดยที่ญี่ปุ่นไม่ได้เป็นผู้ริเริ่มอะไร เพียงมีนโยบายในเชิงรับ โดยการให้การสนับสนุนการเลียนแบบนำเอาไปใช้เท่านั้น แต่เป็นอิทธิพลที่มีผลต่อแนวความคิดของประเทศอื่นๆ ซึ่งถือเป็น Soft Power ของญี่ปุ่นลักษณะหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงอันสำคัญเกี่ยวกับ Soft Power ของญี่ปุ่นเกิดขึ้นเมื่อหลายประเทศในเอเชียประสบวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียในปี 1997 ประกอบกับญี่ปุ่นก็ตกอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำยาวนานแบบไร้ทางออกตลอดช่วงทศวรรษ 1990 จึงมีผลทำให้อิทธิพลทางความคิดของญี่ปุ่นและความศรัทธาที่ประเทศต่างๆ มีต่อตัวแบบ รัฐพัฒนาของญี่ปุ่นลดลงอย่างมาก ส่งผลให้ Soft Power ในฐานะต้นแบบการพัฒนาของญี่ปุ่นเริ่มเสื่อมความนิยมลง รวมทั้งผู้คนเริ่มเบนความสนใจไปยังรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจแบบอื่น โดยเฉพาะรูปแบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมของสหรัฐ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจแบบฐานความรู้ ที่มีความคิดสร้างสรรค์ อย่างธุรกิจซอฟต์แวร์ และโทรคมนาคม ที่มีจุดเริ่มต้นการประกอบธุรกิจแบบใหม่ที่มาจากการก่อตั้งและดำเนินกิจการโดยบุคคลเพียงไม่กี่คนหรือ Start-up Company

อย่างไรก็ดี ไม่ใช่ว่าอิทธิพลหรือ Soft Power ของญี่ปุ่นจะลดลงไปทั้งหมด หลักการบริหารงานหรือการควบคุมองค์กรแบบญี่ปุ่นยังคงมีอิทธิพล และแพร่หลายอยู่ทั่วไปในเอเชียตะวันออก

¹ ไทอิชิ โอโนะ (Taiichi Ohno) รองประธานบริษัทโตโยต้า ผู้คิดค้นและพัฒนาระบบ TPS ขึ้นเมื่อปี 1977 ได้กล่าวถึงระบบการผลิตแบบโตโยต้าเอาไว้ว่า “สิ่งที่เรากำลังจะต้องทำทั้งหมด คือ ต้องพิจารณาช่วงเวลาตั้งแต่ที่ถูกค้าได้สั่งซื้อ จนถึงเมื่อเราได้รับเงินจากลูกค้า และเราจะต้องลดเวลานั้นให้สั้นลงโดยการกำจัดความสูญเปล่าที่ไม่ช่วยให้เพิ่มคุณค่า

เฉียงใต้ เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนายังคงให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการผลิตอยู่ และระบบการบริหารงานแบบญี่ปุ่นนั้นยังแสดงให้เห็นว่ามีประสิทธิภาพและใช้ได้ผลดี แต่การลดลงของอิทธิพลของญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชีย นั้น ทำให้ญี่ปุ่นต้องหันไปผลักดันและสร้าง Soft Power ในลักษณะอื่นขึ้นมาทดแทน ซึ่งวิธีการหรือเครื่องมือที่ญี่ปุ่นเอามาใช้เพื่อเป็นการคงความอิทธิพลของตนเอาไว้คือ การทูตวัฒนธรรม

นโยบาย Soft Power เอเชียของญี่ปุ่น (ปลายทศวรรษ 1990-ปัจจุบัน)

นโยบายการทูตวัฒนธรรมของญี่ปุ่น เน้นที่กิจกรรมหลัก 2 ประเภท คือ การเผยแพร่วัฒนธรรมสมัยนิยมของญี่ปุ่น และการจัดโครงการแลกเปลี่ยน

การเผยแพร่วัฒนธรรมสมัยนิยม

วัฒนธรรมสมัยนิยมของญี่ปุ่นหรือ J-pop นั้น ได้รับการเผยแพร่และมีอิทธิพลในประเทศต่างๆ มาเป็นเวลานานแล้ว ผ่านทางสื่อบันเทิงต่างๆ โดยมีภาคเอกชนเป็นผู้ผลักดัน ด้วยแรงจูงใจด้านผลประโยชน์ทางการค้า แต่จากการที่ญี่ปุ่นต้องแสวงหานโยบายใหม่ๆ เพื่อมาเพิ่ม Soft Power ของตนให้มากขึ้น ประกอบกับการเฟื่องฟูของวัฒนธรรมป๊อปญี่ปุ่นและกระแสความสนใจในอำนาจด้านวัฒนธรรม อันเป็นอำนาจแนวใหม่ที่เกิดขึ้นมามีบทบาทสำคัญแทนที่อิทธิพลทางเศรษฐกิจ ทำให้ภาครัฐหันมาให้ความสนใจเผยแพร่วัฒนธรรม J-pop มากขึ้น โดยปรากฏในนโยบายการทูตวัฒนธรรม

นโยบายเชิงรุกของญี่ปุ่นเกี่ยวกับการเผยแพร่วัฒนธรรมป๊อปนั้นเด่นชัดขึ้นตั้งแต่สมัยที่นายจุนอิจิโร โคอิชิมี เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นต้นมา โดยได้มีการริเริ่มและจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการเผยแพร่

วัฒนธรรมมากมาย เช่น โครงการปีแห่งการแลกเปลี่ยน “อาเซียน-ญี่ปุ่น 2003” ที่มีการจัดกิจกรรมมากมาย รวมถึงคอนเสิร์ต J-Pop และ World Cultural Forum ซึ่งล้วนเป็นการมีบทบาทเชิงรุกเพื่อให้มีการเผยแพร่วัฒนธรรมญี่ปุ่นออกไปให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังหันมาให้การสนับสนุนสื่อวัฒนธรรมป๊อปญี่ปุ่นที่ได้รับความนิยมในญี่ปุ่นมาเป็นเวลาช้านาน คือหนังสือการ์ตูนประเภทนิยายประกอบภาพ หรือ “มังงะ” (manga) ให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากขึ้นในฐานะตัวแทนวัฒนธรรม J-Pop เพื่อให้ต่างชาติได้สัมผัสถึงวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ทันสมัย นอกจากนี้ การที่ญี่ปุ่นเป็นต้นกำเนิดของ Manga และการ์ตูนญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่ผู้คนจำนวนมากทั้งในและนอกญี่ปุ่นชื่นชอบ นายทาโร อะโซ รัฐมนตรีต่างประเทศของญี่ปุ่นได้เสนอให้ตั้ง “รางวัลโนเบลสำหรับ Manga” ขึ้นเพื่อมอบให้กับผู้ที่มีบทบาทโดดเด่นในวงการการ์ตูนทั่วโลก รวมทั้งการแต่งตั้งให้โดราเอมอน ตัวการ์ตูนที่เป็นที่รู้จักไปทั่วโลกให้เป็น “ทูตของภาพยนตร์การ์ตูน” คนแรกของญี่ปุ่น ซึ่งตัวอย่างที่ยกมานี้ ยิ่งแสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันญี่ปุ่นให้ความสำคัญและสนับสนุนวัฒนธรรม J-pop มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

การจัดโครงการแลกเปลี่ยน

นอกจากการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมป๊อป รัฐบาลญี่ปุ่นยังจัดโครงการแลกเปลี่ยนต่างๆ อย่างเข้มข้นขึ้น แสดงถึงการมีบทบาทเชิงรุกในนโยบายการสร้าง Soft Power ผ่านการทูตวัฒนธรรม โดยญี่ปุ่นเห็นว่าการแลกเปลี่ยนบุคลากรเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันให้เพิ่มมากขึ้นได้

ในปี 2007 รัฐบาลญี่ปุ่นริเริ่มโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชนโครงการใหม่ขึ้น คือ โครงการ JENESYS ในสมัยนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นชินโซ อาเบะ เพื่อปลูกฝังให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับญี่ปุ่นขึ้นในหมู่เยาวชนนานาชาติ โดยเล็งเห็นว่าเยาวชน

จะเป็นกำลังสำคัญและมีบทบาทสำคัญเพื่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในอนาคต ญี่ปุ่นจึงมีแผนจะเชิญเยาวชนจากชาติสมาชิกการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) ให้มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

อันที่จริง โครงการแลกเปลี่ยนบุคคลากรนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 ไม่ว่าจะเป็นโครงการเรือเยาวชนอาเซียน-ญี่ปุ่น ที่ได้เริ่มจัดมาตั้งแต่ปี 1974 และยังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน การให้ทุนการศึกษานักเรียนต่างชาติไปศึกษาต่อในญี่ปุ่น การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนบุคคลากรในการสอนภาษาญี่ปุ่น หรือการแลกเปลี่ยนศิลปินและผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม แต่วัตถุประสงค์ในการจัดโครงการแลกเปลี่ยนเหล่านั้นเป็นไปในเชิงรับ เพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์และภาพลักษณ์ของญี่ปุ่นที่ถูกโจมตีว่าเอาเปรียบทางเศรษฐกิจต่อประเทศอื่น ในการส่งเสริมโครงการแลกเปลี่ยนในระยะปัจจุบันของญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างออกไป คือ เป็นนโยบายเชิงรุกเพื่อเพิ่มอิทธิพลทางวัฒนธรรมและความคิดของญี่ปุ่น ซึ่งก็คือ การเพิ่ม Soft Power ของญี่ปุ่นนั่นเอง

ปรัชญาที่ีพลังของการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้าน Soft Power ของญี่ปุ่น

สำหรับปัจจัยที่ทำให้ญี่ปุ่นเปลี่ยนนโยบายด้าน Soft Power จากเชิงรับสู่เชิงรุก สามารถวิเคราะห์ได้เป็น 2 ประการด้วยกัน *ประการแรก* คือ การเสื่อมความนิยมในอิทธิพลทางความคิดของญี่ปุ่นในเรื่องของตนแบบการพัฒนา ที่เป็นผลมาจากวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียที่เกิดขึ้นกับหลายประเทศในเอเชียเมื่อปี 1997 ในขณะที่เศรษฐกิจของญี่ปุ่นก็อยู่ในสภาพย่ำแย่ ญี่ปุ่นจึงไม่ได้อยู่ในสภาพที่จะ

สามารถเสนอแนวทางออกสำหรับประเทศในเอเชียได้ ญี่ปุ่นจึงต้องพยายามเพิ่มอิทธิพลทางวัฒนธรรมของตน เพื่อรักษา Soft Power ของตนไว้

ประการที่สอง คือ การก้าวขึ้นมาของจีนที่มีอิทธิพลมากขึ้นในภูมิภาคทั้งในด้านเศรษฐกิจ การทหาร และวัฒนธรรม ตลอดจนการส่งเสริมวัฒนธรรม K-Pop ของเกาหลีอย่างขนานใหญ่ ทำให้ญี่ปุ่นไม่อาจอยู่เฉย หรือมีนโยบาย Soft Power ในเชิงรับแบบเดิม หากแต่จำเป็นต้องมีบทบาทในเชิงรุกเพื่อรักษาอำนาจและอิทธิพลของตน จึงไม่น่าแปลกใจที่ญี่ปุ่นเน้นการทุ่มทุนมากกว่าเจป็อปประเภทอื่น เพราะทั้งจีนและเกาหลียังไม่สามารถเทียบเคียงญี่ปุ่นได้ในกรณีของหนังสื่อการ์ตูนและภาพยนตร์การ์ตูน ในขณะที่ดนตรีป๊อปละครและภาพยนตร์จากเกาหลีเริ่มทำทายนิยมของเจป็อปญี่ปุ่นอย่างเห็นได้ชัด

สำหรับกิจกรรมที่รัฐบาลญี่ปุ่นริเริ่มขึ้นดังที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้น แม้จะมีการจัดกิจกรรมในลักษณะเดียวกันมาแล้วก่อนหน้านี้ แต่ปัจจุบันวัตถุประสงค์ได้เปลี่ยนแปลงไป จากความต้องการที่จะเผยแพร่วัฒนธรรม แลกเปลี่ยนบุคคลเพื่อสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมและสังคมญี่ปุ่น เพื่อปรับปรุงและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของญี่ปุ่นในสายตานานาชาติในยุคก่อน เป้าหมายของการจัดโครงการแลกเปลี่ยนในปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับเรื่องวัฒนธรรมญี่ปุ่นมากขึ้น และทั้งโครงการเผยแพร่วัฒนธรรมป๊อปและโครงการแลกเปลี่ยนนั้น มีเป้าหมายใหม่เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้นเกี่ยวกับญี่ปุ่น ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม และที่สำคัญคือ เพื่อรักษาสถานะความเป็นประเทศผู้นำทางด้านวัฒนธรรมของญี่ปุ่นเอาไว้ อันจะเป็นการสร้างอิทธิพลในลักษณะอื่นขึ้นมาแทนที่อิทธิพลด้านแนวความคิดในการพัฒนาที่ลดความสำคัญลง เพื่อเป็นการรักษาระดับ Soft Power ของตนไว้

“การແຕ່ງงานที่ผ่านการจัดการในญี่ปุ่น”

นุดประวีณ์ สมดี*

“คนญี่ปุ่นที่ยังโสดไม่ควรที่นั่งรอผู้
แต่งงานว่าจะปรากฏขึ้น แต่ควร
ที่จะไปค้นหา/ไล่ล่า คู่ของตน
แทน เมื่อเวลามันเปลี่ยนไป ชาย
หญิงหาผู้แต่งงานยากขึ้น ถ้า
อยากจะแต่งงานต้องมีกลยุทธ์
และการวางแผน กล่าวคือ
marriage hunting ก็มีวิธีการ
คล้าย Job-hunting ที่ต้องมี
การเตรียมประวัติย่อในการ
สมัครงาน, ใส่เสื้อผ้าที่เหมาะสม
ดูเป็นมืออาชีพ ตูมิประสบการณ์
เพื่อนำเสนอตัวเองในการ
สัมภาษณ์งาน”

ในประเทศญี่ปุ่น สังคมของคนวัยทำงานยุคปัจจุบัน
นั้นมีลักษณะการทำงานที่เต็มไปด้วยตารางการทำงานที่
ยาวเหยียดและยุ่งเหยิงโดยมีชั่วโมงทำงานในแต่ละวัน
ที่ยาวนาน จนทำให้เวลาส่วนใหญ่ของคนวัยดังกล่าวอยู่บน
โต๊ะทำงานมากกว่าที่อื่น ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องยากที่คนวัยนี้
จะมีเวลามากพอในการศึกษา พบปะ และดูใจคนที่เหมาะ
สมที่จะกลายมาเป็นคู่รักและคู่แต่งงานในอนาคตของตน

จากสถิติของ International Affairs and Communi-
cations Ministry ที่ได้แสดงตัวเลขในปี 2005 ว่า 47.1%
ของชายวัย 30-34 ปี ยังครองโสดอยู่ โดยตัวเลขดังกล่าว
เพิ่มขึ้นจากปี 1990 ที่เดิมคือ 32.6% และ 32% ของ
หญิงช่วงอายุเดียวกันยังครองโสด ซึ่งเพิ่มจากเดิมคือ
13.9% ในปี 1990 เป็นการแสดงว่าคนญี่ปุ่นมีอัตรา
การแต่งงานลดลง อัตราการครองโสดสูงขึ้น

Masahiro Yamada อาจารย์จากคณะสังคมวิทยา
ครอบครัว (family sociology) มหาวิทยาลัย Chou ได้ให้
ความเห็นที่น่าสนใจว่า “ตัวเลขที่เพิ่มขึ้นไม่ใช่ตัวเลขของ
คนที่อยากเป็นโสด แต่มันเป็นตัวเลขของคนที่ยาก
แต่งงาน แต่ไม่สามารถแต่งได้” Yamada ได้ระบุถึง
อุปสรรคในการแต่งงาน 3 เรื่อง คือ

1. ชายที่มีเงินเดือนประจำมีจำนวนลดลง
2. หญิงต้องการเป็นแม่บ้านอย่างเดียว

* ผู้ช่วยผู้ประสานงานโครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น

3. การเกิดขึ้นของคนโสดที่ยังเกาะติดพ่อแม่ (parasite singles) ซึ่งเป็นกลุ่มชายหญิงที่อาศัยได้ร่วมเงาพ่อแม่โดยใช้จ่ายเงินในการดำเนินชีวิตไม่สูง แต่สามารถอยู่ได้อย่างสะดวกสบาย

เขายังกล่าวอีกว่า “ผู้หญิงที่อยู่บ้านกับพ่อแม่ซึ่งกำลังรอคอยผู้ชายรายได้สูงมาอย่างยาวนาน แต่ผู้ชายประเภทนี้มีน้อย ดังนั้น ผู้หญิงพวกนั้นก็จำต้องขึ้นคาน”

จากปัญหาดังกล่าวนี้เองทำให้เกิดตัวกลางที่จะเป็นตัวเชื่อมหรือจัดการให้เกิดการแต่งงาน มีบทบาทสำคัญขึ้นมา ซึ่งตัวกลางนี้ก็เปรียบเสมือนสิ่งที่ช่วยสร้างและประสานความสัมพันธ์ระหว่างคู่หนุ่มสาววัยทำงานที่มีทุกอย่างพร้อมขาดแต่เพียงเวลา หรือต้องการมีความพร้อมโดยใช้การแต่งงานเป็นการสร้างความมั่นคงได้มีโอกาสก้าวสู่ประตูวิวาร์ และสร้างครอบครัวในวันข้างหน้า

บุคคลที่มีบทบาทต่อการก่อความสัมพันธ์ดังกล่าวคงหลีกเลี่ยง พ่อสื่อ หรือ แม่สื่อ ไปไม่พ้น และถ้าจะกล่าวถึงบทบาทของบุคคลกลุ่มนี้ว่ามีที่มาที่ไปอย่างไรในสังคมญี่ปุ่นคงต้องย้อนกลับไปในช่วงศตวรรษที่ 16 สังคมญี่ปุ่นในสมัยนั้นมีจารีตอย่างหนึ่ง คือ Miai หรือ Omiai ซึ่งเป็นจารีตที่เป็นการสื่อสัมพันธ์และเป็นการแนะนำตัวระหว่างชายหญิงที่ไม่รู้จักกันมาก่อนให้รู้จักกันเพื่อพิจารณาว่าจะแต่งงานกันหรือไม่ในอนาคต จารีต Miai เกิดขึ้นในระหว่างชนชั้นซามูไร เพื่อรักษาความเป็นพันธมิตรทางทหารระหว่างกัน และเพื่อสร้างความมั่นใจว่าจะได้รับความคุ้มครองระหว่างชนชั้นเดียวกัน ต่อมาในช่วงสมัย Tokugawa (1603-1808) จารีต Miai ได้กระจายสู่ชนชั้นที่อยู่ในเมืองมากขึ้นโดยพยายามที่จะเลียนแบบจารีตของชนชั้นซามูไรนี้

สำหรับวิธีปฏิบัติของ Miai นั้นประกอบด้วยชายหรือหญิงที่มีความเป็นไปได้/มีศักยภาพที่จะแต่งงาน และครอบครัวฝ่ายชายหรือหญิง โดยชายหรือหญิงและครอบครัวของเขาจะตัดสินใจแต่งตั้งบพรรทัดฐานอย่างหนึ่งที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อ

หาความเหมาะสมและเพื่อทำให้เกิดความสมดุลสำหรับการแต่งงาน โดยบรรทัดฐานดังกล่าวเรียกว่า “iegara” ซึ่งประกอบไปด้วย ระดับการศึกษา, รายได้, การประกอบอาชีพ, รูปร่างหน้าตา, การนับถือศาสนา, ฐานะชื่อเสียงทางสังคม และงานอดิเรก เป็นต้น ถ้าวกกลับมาในสมัยปัจจุบัน หญิงจะมีมาตรฐานในการมองคุณลักษณะของชายที่อยู่ในระดับมาตรฐาน คือ ต้องเป็นผู้ชายสูง (height), มีเงินเดือนสูง (high salary) และ มีการศึกษาสูง (high education) ที่รู้จักในกลุ่มอาการ 3H (The three H' syndrome)

ในส่วนประเด็น การสืบสายโลหิตก็มีบทบาทสำคัญในการเลือกชายหรือหญิงเช่นกัน เนื่องจากเกิดแนวคิดที่กลัวว่าเลือดของชายหรือหญิงจะปนเปื้อนด้วยโรคต่างๆ เช่น โรคลมบ้าหมู, โรคประสาท หรือโรคอาการป่วยทางจิต ซึ่งความกลัวดังกล่าวได้แพร่หลายจนทำให้มีการออกกฎหมายป้องกันลักษณะผิดปกติทางพันธุกรรมปี 1948 (the Eugenic Protection Law of 1948) เพื่อทำให้การทำหมันและการทำแท้งสำหรับผู้ที่มีประวัติบกพร่องทางจิตและมีโรคทางพันธุกรรมกลายเป็นเรื่องถูกกฎหมาย นอกจากนี้ประเด็นเรื่องสถานะทางสังคม ก็มีอิทธิพลในการเลือกคู่ของชายหญิงไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ซึ่งชายหรือหญิงและครอบครัวของเขาต่างต้องการคู่ที่มีสถานะเท่าเทียมกัน เช่น ชายหรือหญิงที่อยู่ในชนชั้นซามูไรจะได้รับพิจารณาในลำดับต้นๆ

ผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญในจารีต Miai นอกจากชายหรือหญิงและครอบครัวของเขาแล้ว นั่นคือ Nakodo (พ่อสื่อ หรือ แม่สื่อ) ซึ่งตามประเพณีดั้งเดิม Nakodo จะเป็นสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านใกล้ชิดในชุมชนนั้นๆ Nakodo จะเป็นผู้แนะนำให้ชายหญิงที่อยากแต่งงานให้รู้จักกัน ซึ่ง Nakodo ถูกคาดหวังในหลายบทบาท เช่น ผู้มีบทบาทในการแนะนำชายหรือหญิงและครอบครัวของเขาแก่อีกฝ่าย, บทบาทที่สอง คือ เป็นผู้ติดต่อประสานความสัมพันธ์ระหว่างสองตระกูล ซึ่งบทบาท

ดังกล่าวนี้ทำให้ลดการเผชิญหน้าและการปะทะกันระหว่างสองตระกูลถ้าเกิดมีทัศนคติความเห็นไม่ตรงกัน, บทบาทที่สามคือ เป็นผู้ช่วยไกลเกลี่ยและประนีประนอม ในกรณีคู่ที่มีปัญหาความขัดแย้งในการแต่งงานถึงขั้นจะหย่าร้างกัน เป็นต้น ซึ่ง Nakodo จะได้ค่าตอบแทนเป็นเงิน 10% จากเงินที่เจ้าบ่าวให้กับเจ้าสาว

การริเริ่มขั้นตอน *Miai* นั้น บ่อยครั้งมาจากตัวพ่อแม่ของชายหญิงที่รู้สึกว่าคุณชายหรือลูกสาวของตนอยู่ในวัยที่สมควรจะแต่งงานแล้ว (22-30 ปี) แต่ยังไม่มีความเห็นว่าจะหาคู่แต่งงานด้วยตนเองได้ พ่อแม่กับ Nakodo จะมาปรึกษากันโดย Nakodo จะมีรูปและประวัติโดยย่อ (*rirekisho*) ของชายหญิงซึ่งเพิ่มประวัติย่อดังกล่าวจะประกอบไปด้วย ชื่อ, อายุ, สุขภาพ, การศึกษา, อาชีพ สถานะทางสังคม และสมาชิกในครอบครัวของชายหญิง เป็นต้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะถูกนำไปที่บ้านเพื่อให้ตัวลูกและครอบครัวพิจารณาอย่างละเอียด ต่อมา ชายหรือหญิงและแม่ของเขาจะกำหนดเกณฑ์ที่ต้องการและให้ Nakodo ไปตรวจสอบว่ามีผู้ที่อยู่ในเกณฑ์ดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งวิธีการตรวจสอบของ Nakodo จะแตกต่างกันตามพื้นที่ เช่น พื้นที่ในเมืองจะใช้วิธีการจ้างนักสืบเอกชน แต่ในส่วนชนบทจะเป็นการซักถามจากเพื่อนบ้านและพ่อค้าแม่ค้าในละแวกนั้น

เมื่อทั้งสองฝ่ายทราบข้อมูลซึ่งกันและกันแล้ว ก็จะมีการนัดพูดคุยกัน โดย Nakodo จะเป็นผู้จัดรูปแบบและสถานที่ในการพูดคุย ซึ่งการปฏิบัติแบบ *Miai* นั้นจะเปิดโอกาสให้พ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายได้สำรวจชายหรือหญิงที่ในอนาคตจะเป็นคู่แต่งงานของลูกตนด้วย โดยจะเริ่มการพูดคุยในเรื่องที่ไม่เป็นทางการระหว่างสองครอบครัวก่อน โดยมี Nakodo เป็นตัวกลางและเป็นผู้แนะนำ ซึ่งบทสนทนาจะพัฒนาขึ้นไปเรื่อยๆ และหลังจากการนัดพูดคุยดังกล่าวจบลงสำหรับคู่ที่มีแนวโน้มจะไปด้วยกันได้ก็อาจใช้เวลาอยู่กันอย่างส่วนตัวเพื่อศึกษาสอบถามข้อมูลระหว่างกันมากขึ้น ถ้าทั้งคู่และครอบครัวพอใจซึ่งกันและกันก็จะมีการจัดงาน

แต่งงานอย่างเป็นทางการตามมา (*miai kekkon*)

ในช่วงหลังสงครามมหาสมุทรแปซิฟิก รูปแบบการแต่งงานที่ผ่านการจัดการแบบ *Miai* ก็เสื่อมลงเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากแนวคิด “ตะวันตก” ที่มีแนวคิดว่าการแต่งงานจะเกิดได้ต้องอยู่บนพื้นฐานของความรัก (*ren' ai kekkon*) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของ National Institute of Population and Social Security Research ที่ว่า 70% ของการแต่งงานก่อนสงคราม เป็นการแต่งงานที่ถูกจัดการและประมาณ 60 ปีต่อมา ตัวเลขดังกล่าวลดลงเหลือ 6.4%

ต่อมา ในช่วงปี 2007-2009 มีกระแสของคำศัพท์ใหม่คำหนึ่งที่ยังบอกถึงความเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือกลยุทธ์การหาคู่สมรส/คู่แต่งงานในสังคมญี่ปุ่นขึ้น คือคำว่า “*konkatsu*” หมายความว่า *marriage hunting* (การไล่ล่าการแต่งงาน) ซึ่ง *konkatsu* เป็นคำย่อ จากคำว่า *kekkon-katsudo* (*kekkon* ที่แปลว่า *marriage* (การแต่งงาน) และคำว่า *katsudo* ที่แปลว่า *activity* (กิจกรรม) โดย *konkatsu* มีที่มาจากคำว่า *shushoku-katsudo* ที่หมายถึง *job-hunting* (การไล่ล่างาน)

คำว่า “*konkatsu*” ถูกสร้างขึ้นจากนักสังคมวิทยา Masahiro Yamada และ นักหนังสือพิมพ์ ชื่อ Toko Shirakawa ในปี 2007 ซึ่งทั้งสองได้เขียนหนังสือเรื่อง “*Konkatsu no jidai*” (the era of marriage-hunting) ได้ตีพิมพ์เมื่อต้นปี 2008 และมียอดขาย 170,000 เล่มในช่วงเวลาเดียวกัน จากหนังสือเล่มดังกล่าวทั้งคู่ได้ให้ทัศนะว่า “คนญี่ปุ่นที่ยังโสดไม่ควรนั่งรอคู่แต่งงานว่าจะปรากฏขึ้น แต่ควรที่จะไปค้นหา/ไล่ล่า คู่ของตนแทน เมื่อเวลาผ่านไป ชายหญิงหาคู่แต่งงานยากขึ้น ถ้าอยากแต่งงานต้องมีกลยุทธ์และการวางแผน กล่าวคือ *marriage hunting* ก็มีวิธีการคล้าย *Job-hunting* ที่ต้องมีการเตรียมประวัติย่อในการสมัครงาน, ใส่เสื้อผ้าที่เหมาะสมดูเป็นมืออาชีพ ดูมีประสบการณ์ เพื่อนำเสนอตัวเองในการสัมภาษณ์งาน”

Yamada และ Shirakawa ยังบอกอีกว่ามี 2

เหตุผลที่ทำให้เกิดสถานการณ์ konkatsu คือ

1. การนัดเที่ยว (dating) ระหว่างชายหญิงง่ายขึ้นกว่าเดิม ซึ่งมันหมายความว่าชายหรือหญิงไม่ต้องคิดว่าจะมีการแต่งงานในอนาคตก็ได้ เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่ไม่ได้ผล พวกเขาก็เป็นอิสระ โดยไม่ต้องรับผิดชอบอะไร

2. สถานการณ์ในการทำงานเปลี่ยนไป ผู้ชายส่วนมากหางานประจำยากขึ้น และมีเพียงผู้หญิงบางส่วนที่ต้องการประกอบอาชีพและสร้างชีวิต โดยการทำงานด้วยตัวเอง แต่ผู้หญิงส่วนใหญ่ยังมีแนวโน้มที่จะพึ่งพิงเงินเดือนของสามีอยู่ กล่าวคือผู้ชายอยากได้ภรรยาที่ทำงานเต็มเวลาเพื่อมาช่วยเรื่องรายได้ของครอบครัว ในขณะที่ภรรยาต้องการเป็นแม่บ้านเต็มเวลา

จากกระแส “konkatsu” ข้างต้น ทำให้เกิดการหาผลกระทบท่อสังคมญี่ปุ่นในรูปแบบต่าง อาทิ

- กรณี the Hokkaido Nippon-Ham Fighters ทีมเบสบอลอาชีพของญี่ปุ่นที่ได้เสนอแผนการจับคู่โดยการเปิดขายที่นั่งดูกีฬา “konkatsu seats” ในเกมเดือน ก.ค. โดยมีการจัดที่นั่งให้ผู้หญิงนั่งสลับกับผู้ชาย ในระหว่างเกมก็จะมีการสลับที่นั่งกันไปเรื่อยๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยน

ที่มา : <http://home.kyodo.co.jp/modules/fstPhotos/index.php?photoid=36989>

เปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันเกิดขึ้น แต่ปัญหาที่พบคือผู้หญิงจะกระตือรือร้นมากกว่าผู้ชาย กล่าวคือ มีผู้หญิง 2,000 คน พยายามจองที่นั่งที่มี 50 ที่นั่งในวันแรกของการเปิดขาย ในทางกลับกัน ต้องใช้เวลาหลายวันในการขายที่นั่ง 50 ที่ สำหรับผู้ชาย

- กรณี Triumph International (Japan) Ltd. ได้เปิดตัว “Konkatsu-Bra”¹ (ชุดชั้นในหาแฟน) เป็นชุดชั้นในที่มีกล่องติดอยู่พร้อมกับนาฬิกาดิจิทัลที่ตั้งเวลาถอยหลังไว้ พอผู้หญิงสามารถหาแฟนแต่งงานมาใส่ไว้ในช่องรูปหัวใจที่อยู่บนนาฬิกาดิจิทัลดังกล่าว กล่องนี้ก็จะเล่นเพลงฉลองแต่งงานและนาฬิกาก็หยุดเดิน เป็นการแสดงถึงเวลาของการหาแฟนสิ้นสุดลงแล้ว

“ Konkatsu-Bra”

ที่มา : <http://online.wsj.com/article/SB124623617832566695.html>

- ละครทางโทรทัศน์หลายช่อง เช่น Fuji หรือ NHK ก็ได้ผลิตละครที่เกี่ยวกับสังคมญี่ปุ่นที่เป็นสังคมคนชรา ผู้หญิงวัย 30-40 ปีที่ยังไม่ได้แต่งงานต้องอยู่ตัวคนเดียวตอนแก่และพลาดการมีบุตรซึ่งทำให้เกิดกระแสการไล่ล่าการแต่งงานเช่น

¹ ชุดชั้นในนี้ไม่ได้มีไว้เพื่อขาย

จะให้คำแนะนำในเรื่องการแต่งตัว, การวางตัว และ บทสนทนา ฯลฯ ตัวอย่างบริษัทที่ให้บริกรดังกล่าว เช่น Bridal Station Ginza in Chou Ward ใน โตเกียว ในส่วนการจ่ายค่าธรรมเนียมนั้นอาจจะเป็น รายเดือนหรือรายปีก็ได้ เช่น ตัวอย่างบริษัทข้างต้น คิดค่าสมาชิก 400,000 เยนต่อปี ซึ่งการดำเนิน ธุรกิจบริการดังกล่าวกำลังเป็นที่นิยมอยู่ในขณะนี้ โดยพบว่าจากการสำรวจของ Ministry of Economy, Trade and Industry เกี่ยวกับธุรกิจ บริการของบริษัทจัดหาคู่พบว่า มีจำนวนประมาณ 3,800 บริษัท และมีสมาชิก 6 แสนคน ทั้งที่เป็น บริษัทที่ให้บริการทางออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต และ บริษัทที่ไม่ออนไลน์

โดยภาพรวมของบริษัทจัดหาคู่ภายใต้ กระแส “konkatsu” อาจจะได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการแต่งงานในสังคม ญี่ปุ่น ซึ่งข้อดีของบริษัทจัดหาคู่ดังกล่าวก็คงเป็นที่ ทราบกันแล้วว่ามันได้สนับสนุนการก่อให้เกิดการ แต่งงานอย่างไรบ้าง ในทางกลับกันผลกระทบทาง ด้านลบของบริษัทเหล่านี้ก็มีเช่นกัน อาทิ

1. ในกรณีการสร้างข้อมูลเท็จนำมาลงในฐาน ข้อมูลของบริษัทจัดหาคู่ต่างๆ ด้วยอาจมีจุด ประสงค์ให้ตนถูกเลือก หรือมีจุดประสงค์ใน การหลอกลวงอีกฝ่าย
2. ผลจากข้อที่ 1 อาจทำให้เกิดการสืบถึง ประวัติส่วนตัวของอีกฝ่าย เช่น การจ้าง นักสืบเอกชน ซึ่งหากมีการค้นหาข้อมูลทาง ประวัติเกินขอบเขตย่อมมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของอีกฝ่ายได้
3. สืบเนื่องจากการสืบค้นประวัติของอีกฝ่าย หนึ่งซึ่งจุดประสงค์ที่กระทำการดังกล่าวเพื่อ ต้องการทราบว่า บุคคลที่ตนกำลังสนใจนั้นมี คุณสมบัติบางอย่างอันเป็นที่ไม่พึงปรารถนา หรือไม่? ตัวอย่างเช่น กรณีผู้ที่มีเชื้อสาย Burakumin ซึ่งบรรพบุรุษของคนเหล่านั้นได้ ประกอบอาชีพที่คนญี่ปุ่นในสมัยก่อนเห็นว่า

เป็นอาชีพที่ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม เป็น อาชีพอัปมงคล หรือเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้อง กับสิ่งสกปรก เช่น อาชีพช่างรองเท้า, ช่าง เครื่องหนัง, อาชีพรับจ้างฆ่าสัตว์ เป็นต้น คล้ายกันกับจารีต Miai ในอดีต ที่จะกีดกัน บุคคลบางกลุ่ม เช่น ผู้หญิงที่มีเชื้อสาย เกาหลี, ผู้หญิงที่เกิดปีมะเมียในรอบที่ 5 ของปฏิทินจันทรคติของญี่ปุ่น, พวก Burakumin, หรือ พวก Ainu เป็นต้น และ จากการมีความเชื่อดังกล่าวก็ส่งผลให้กลุ่ม คนเหล่านี้ถูกกีดกัน และไม่ถูกเลือก เนื่องจากสืบเชื้อสายจากคนชนชั้นต่ำ หรือ คนนอกชนชั้นในอดีต

4. เมื่อกระแสดังกล่าวเป็นที่นิยมมากขึ้น มันก็ ถูกทำให้เป็นสินค้าและบริการผ่านบริษัท จัดหาคู่ต่างๆ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า กลุ่มบริษัท เหล่านี้ย่อมมีอำนาจในการกำหนดราคา สมาชิกด้วยตนเองซึ่งหากมีการร่วมมือ ผูกขาดราคาสินค้าและบริการดังกล่าว บริษัทอาจอาศัยกระแสความต้องการ แต่งงานที่สูงขึ้นบิดเบือนค่าใช้จ่ายในสินค้า และบริการนี้อย่างไม่สมเหตุสมผลเพื่อหาผล ประโยชน์เข้าบริษัทตนเองได้ ส่งผลให้ผู้ที่ต้องการเข้าถึงบริการเหล่านี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าที่ควรจะเป็น

จากกรณีวิธีการปฏิบัติ ตามจารีต “Miai” จน มาถึง บริษัทจัดหาคู่ ในกระแส “konkatsu” เราจะ เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ในเรื่องการ แต่งงานที่ผ่านการจัดการของสังคมญี่ปุ่น ที่จากเดิม ครอบครัวยุคก่อนเป็นผู้ที่เป็นพ่อสื่อหรือแม่สื่อ (Nakodo) ที่ ส่วนใหญ่จะเป็นคนใกล้ชิดและเป็นที่ยอมรับในชุมชน จะมีอิทธิพลสูงต่อการตัดสินใจแต่งงานของคู่ชาย หญิง กลายมาเป็นบริษัทที่ตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะ

ตามแนวคิดชุมชนนิยม (Collectivism) ที่ เห็นว่าตั้งแต่เกิดคนในสังคมจะถูกรวมเข้าไปด้วยใน กลุ่ม โดยตลอดชีวิตของพวกเขาจะถูกปกป้องโดย

กลุ่มเพื่อแลกกับความจงรักภักดีอย่างไม่ตั้งข้อสงสัย ซึ่งตรงกันข้ามกับแนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) ที่มองสังคมว่ามีความผูกพันระหว่างปัจเจกชนอย่างหลวมๆ โดยแต่ละคนถูกคาดหวังว่าต้องดูแลตนเองได้ (Greet Hofstede, 1980) จากคำนิยามข้างต้นก็ทำให้เห็นว่าสังคมแบบชุมชนนิยม เน้นสำนึกของคำว่า “เรา” และความเป็นกลุ่มก้อน ส่วนสังคมแบบปัจเจกชน เน้นสำนึกคำว่า “ฉัน” และความเป็นอิสระ (Ulchol Kim, 1994) การที่สังคมญี่ปุ่นในช่วงที่พ่อสื่อหรือแม่สื่อกับครอบครัวของฝ่ายชายหญิงมีอิทธิพลในการจัดการเรื่องการแต่งงานมันจะสะท้อนได้หรือไม่ว่า ความเป็นชุมชนนิยมของสังคมญี่ปุ่นในสมัยอดีตทำให้บรรทัดฐานกับมาตรฐานต่างๆ ในการเลือกคู่ มันถูกกำหนดโดย “กลุ่ม” ที่ชายหญิงนั้นสังกัด ในขณะที่ปัจจุบัน ชายหญิงวัยทำงานใช้บริการบริษัทจัดหาคู่ในการจัดการหาคู่แต่งงาน ทำให้ชายหรือ

หญิงมีอิสระในการตัดสินใจเลือกคู่ครองด้วยตนเองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการเลือกคู่ครองแบบใหม่ของคนญี่ปุ่นนี้ แม้ว่าจะดูเหมือนเป็นการเลือกโดยอิสระที่สอดคล้องกับแนวคิดปัจเจกชนนิยม แต่ในความเป็นจริงแล้วเป็นไปได้หรือไม่ว่าคนญี่ปุ่นก็ยังคงมีบรรทัดฐานในเรื่องชุมชนนิยมอยู่มาก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในเชิง “รูปแบบ” (Form) เท่านั้น แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงในเชิง “เนื้อหา” (Content) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเลือกคู่ครองแบบ Miai มาเป็นแบบ Konkatsu นั้น ที่จริงแล้วอาจเป็นเพียงการเปลี่ยน/ขยาย กลุ่ม หรือชุมชนที่สังกัดอยู่ จากชุมชนที่มีขนาดเล็กและนิยมโดยพื้นที่มาเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ขึ้นและนิยมโดยความต้องการที่ตรงกันซึ่งเป็นชุมชนที่กำลังเกิดใหม่ทั่วโลก โดยมีบริษัททำหน้าที่เป็นพ่อสื่อหรือแม่สื่อ ให้เหมือนในอดีตที่ผ่านมา.

ที่มา

Hendry, Joy. *Marriage in Changing Japan*. London: Croom Helm, 1981

Ulchol Kim (Editor). *Individualism and Collectivism: Theory, Method, and Applications*. California :Sage Publications, 1994

<http://en.wikipedia.org/wiki/Miai>

<http://home.kyodo.co.jp/modules/fstPhotos/index.php?photoid=36989>

<http://itsudatte.files.wordpress.com/2009/05/konkatsu.jpg>

<http://japanese.about.com/library/weekly/aa080999.htm>

<http://online.wsj.com/article/SB124623617832566695.html>

<http://schott.blogs.nytimes.com/2009/01/20/kon-katsu/>

<http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20090114f1.html>

<http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/nn20091103i1.html>

<http://tokyoherie.wordpress.com/2009/02/19/konkatsu-marriage-hunting/>

<http://www.japantoday.com/category/commentary/view/marriage-activity-businesses-booming>

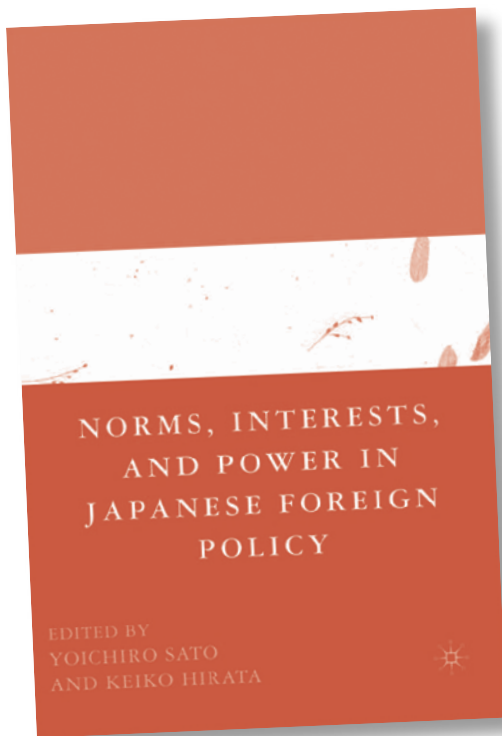
<http://www.omiaiparty-bkk.com/about.php>

<http://www.professorshouse.com/family/relationships/arranged-marriages-japan.aspx>

Norms, Interests, and Power in Japanese Foreign Policy

By Yoichiro Sato (Editor), Keiko Hirata (Editor)

เอกสิทธิ์ หนูนนท์ *

ข้อเด่นของหนังสืออยู่ที่การวิเคราะห์การกำหนดนโยบายต่างประเทศโดยนำบรรทัดฐานของประเทศมาเป็นตัวแปรหลักในการวิเคราะห์ และยังสามารถมีความพยายามหาจุดร่วมกันของวิธีการดำเนินงานวิจัยที่แตกต่างกัน ทั้งจากมุมมองของ rationalist และ constructivist กล่าวโดยสรุปก็คือหนังสือเล่มนี้พยายามที่จะวิเคราะห์การดำเนินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นจากตัวแปรใหม่ ด้วยทฤษฎีที่หลากหลาย โดยใช้ทั้งตรรกะและหลักฐานเชิงประจักษ์

ประเด็นที่นำมาเป็นกรณีศึกษามีหลากหลายในแต่ละประเด็น นักวิชาการที่เขียนบทความลงในหนังสือเล่มนี้ได้ทำการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นลึกลงไปในระดับฐานรากของวิธีคิดแบบญี่ปุ่น แสดงให้เห็นถึงผลของวิธีคิดดังกล่าวต่อการกำหนดนโยบายครอบคลุมประเด็นสำคัญต่างๆ ทั้งนโยบายความมั่นคง เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ที่ญี่ปุ่นมีวิธีคิดผลประโยชน์ และบทบาทแตกต่างกันออกไป การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบรรทัดฐานของญี่ปุ่นกับผลประโยชน์และอำนาจ ในหนังสือเล่มนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจพฤติกรรมของญี่ปุ่นในเวทีระหว่างประเทศได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นการทำความเข้าใจญี่ปุ่นถึงในระดับวิธีคิด

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่อธิบายอิทธิพลของบรรทัดฐานของญี่ปุ่นต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศผ่านกรณีศึกษาต่างๆ โดยใช้ทฤษฎีสำคัญทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสามทฤษฎีคือ constructivism, realism และ liberalism เป็นกรอบในการอธิบายพฤติกรรมดังกล่าวของญี่ปุ่นว่า บรรทัดฐานของญี่ปุ่นมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นหรือไม่อย่างไร และมีความสัมพันธ์กับผลประโยชน์แห่งชาติและอำนาจอย่างไรด้วย

ความสัมพันธ์ของบรรทัดฐานของญี่ปุ่นกับบรรทัดฐานสากลในประเด็นสำคัญต่างๆ ดังข้างต้นนั้น มีทั้งส่วนที่ขัดแย้งกันอย่างรุนแรงและส่วนที่ประนีประนอมกันได้ และบรรทัดฐานของญี่ปุ่นมีส่วนสำคัญในการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายเช่น ประเด็นที่เกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในกรณีของการล่าปลาวาฬที่บรรทัดฐานสากลคัดค้านการล่าปลาวาฬ แต่ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายของญี่ปุ่น เนื่องจากบรรทัดฐานของญี่ปุ่นสนับสนุนการล่าปลาวาฬอย่างมาก ในกรณีที่บรรทัดฐานทั้งสองขัดแย้งกัน แต่สามารถประนีประนอมกันได้ เช่น กรณีการให้ ODA ที่แสดงให้เห็นว่าเป้าหมายและผลประโยชน์ของญี่ปุ่นไม่ได้สอดคล้องกับบรรทัดฐานสากลทั้งหมด แต่แรงกดดันจากภายนอกมีผลทำให้ญี่ปุ่นปรับเปลี่ยนนโยบายในเรื่องนี้ได้ จะเห็นได้ว่าบรรทัดฐานของญี่ปุ่นมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายไม่เท่ากัน ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยอื่นๆ ประกอบ เช่น โครงสร้างทางอำนาจทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ในกรณีของนโยบายเรื่องการล่าปลาวาฬ ผู้เขียนได้อธิบายว่า บรรทัดฐานสากลในเรื่องการต่อต้านการล่าปลาวาฬไม่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงนโยบายของญี่ปุ่น เพราะโครงสร้างอำนาจการตัดสินใจภายในประเทศรวมศูนย์อยู่ที่

กระทรวงเกษตรฯ (MAFF) ที่ปฏิเสธการหยุดล่าปลาวาฬอย่างแข็งกร้าว เป็นต้น จากกรณีศึกษาต่างๆ จึงเห็นได้ว่าผลประโยชน์และอำนาจมีส่วนในการทำให้บรรทัดฐานมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีผู้กำหนดนโยบายก็สามารถสร้างหรือโปรโมทบรรทัดฐานบางประการขึ้นมาเพื่อสนับสนุนนโยบายก็ได้เช่นกัน ประเด็นที่น่าสังเกตก็คือ ไม่ว่าญี่ปุ่นจะปฏิบัติตามบรรทัดฐานของตนเองหรือบรรทัดฐานสากลหรือไม่ก็ตาม ผลประโยชน์แห่งชาติของญี่ปุ่นเป็นองค์ประกอบหลักของการตัดสินใจดังกล่าวเสมอ

นอกจากกรณีศึกษาที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้แล้ว ยังมีประเด็นปัจจุบันที่น่าจับตามอง และสามารถให้พิสูจน์ข้อค้นพบจากหนังสือเล่มนี้ได้ นั่นคือประเด็นเรื่องการย้ายฐานทัพของสหรัฐอเมริกา ที่เป็นประเด็นอ่อนไหว แม้แต่ในประเทศญี่ปุ่นเองก็มีความเห็นที่แตกต่างกัน และสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นเสาหลักหนึ่งของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นก็มีแนวทางในเรื่องนี้อย่างชัดเจนคือ ต้องการคงฐานทัพไว้ต่อไป ดังนั้น ไม่ว่ารัฐบาลจะตัดสินใจอย่างไร ก็จะต้องมีคำอธิบายให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย และเป็นเรื่องน่าสนใจว่าสำหรับประเด็นที่อ่อนไหวเช่นนี้ การตัดสินใจของญี่ปุ่นจะยึดบรรทัดฐานใด และจะอธิบายการเลือกบรรทัดฐานนั้นได้อย่างไร.

เกี่ยวกับบรรณาธิการ

Keiko Hirata เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย California State และเป็น ผู้เขียนหนังสือชื่อ “Civil Society in Japan: The Growing Role of NGOs in Tokyo’s Aid and Development Policy” (Palgrave, 2002)

Yoichiro Sato เป็นศาสตราจารย์ที่ The Asia-Pacific Center for Security Studies หนังสือเล่มล่าสุดของเขาชื่อ “Japan in a Dynamic Asia” (Lexington Books, 2006)

โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น

เปิดรับ พิจารณาบทความ

เนื่องด้วยโครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น ได้ทำการปรับปรุงและเปลี่ยนรูปแบบจากจดหมายข่าวของโครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น นับตั้งแต่ปี 2004 เป็นต้นมา เป็นวารสารกึ่งวิชาการเพื่อให้สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ได้ดียิ่งขึ้น ภายใต้ชื่อว่า “Japan Watch Project” และเพื่อเป็นการเพิ่มแง่มุมที่หลากหลาย โครงการฯ จึงมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้เปิดเวทีให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ได้มีพื้นที่ในการนำเสนอผลงานสู่สาธารณชน

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาและเสนอบทความ

1. ผลงานที่ถูksenอต้องเป็นชิ้นงานที่เขียนขึ้นเองและไม่มีปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์
2. ผลงานที่ถูksenอต้องมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประเทศญี่ปุ่น และหากมีเนื้อหาสะท้อนนัยต่อประเทศไทยจะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ
3. ผู้ที่สนใจกรุณาส่งผลงานพร้อมด้วยระบุชื่อ นามสกุล และเบอร์โทรศัพท์/E-mail ที่สามารถติดต่อได้สะดวก และสำเนาบัตรประชาชน (เพื่อเป็นหลักฐานในการชำระค่าตอบแทน)
4. การส่งผลงาน อาจทำได้ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้
 - ทางไปรษณีย์ โดยระบุ ที่มุมซองว่า “เสนอบทความ Japan Watch Project”
 - ทางโทรสาร โดยระบุที่หัวกระดาษว่า “เสนอบทความ Japan Watch Project”
 - ทาง E-mail โดยระบุที่หัวเรื่องว่า “เสนอบทความ Japan Watch Project” (ดูรายละเอียดสถานที่ติดต่อได้ที่ปกหลัง)

☐ นายวิทย์ เขียวกันย์

พนักงานคดีปกครองปฏิบัติการ สำนักงานศาลปกครอง
Master of Art in Area Studies (Japanese Studies)
Tsukuba University, Japan
E-mail : snooker@rocketmail.com

☐ ภาคภูมิ กิมคุณ

เจ้าหน้าที่บริหารโครงการ ที่ฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

Ph.D. candidate ในสาขา Regional and Rural Development, Graduate School
of International Development, Nagoya University ระหว่างปี 2003-2009
E-mail : poo1977jp@hotmail.com

☐ บุศนันท์ หักธณากินันท์

จบการศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาญี่ปุ่นศึกษา คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2551
E-mail : maam66@gmail.com

เจ้าของ : โครงการสันติโมตรัส ไทย-ญี่ปุ่น (สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ศิริพร วัชระวิลคุ

กองบรรณาธิการ : เอกสิทธิ์ หุ่นกัทดี, นุตประวัฒน์ สมดี, สิรินทิพย์ นรินทร์ศิลป์

วัตถุประสงค์ : เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิจัย บทความและสาระความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับญี่ปุ่นแก่ผู้กำหนด
นโยบาย ข้าราชการ และผู้ที่สนใจทั่วไป

สถานที่ติดต่อ : โครงการสันติโมตรัส ไทย-ญี่ปุ่น ห้อง 608 ชั้น 6 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์/โทรสาร : 0-2221-2422
E-mail address : japanwatchproject@gmail.com

website : www.japanwatch.org

ออกแบบ : บริษัท สร้างสื่อ จำกัด 17/118 ซอยประดิพัทธ์ 1 สามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ 10400

The Other Side of the Sun

Source: <http://www.daylife.com/photo/00ap4OF3N8104?q>
<http://www.daylife.com/photo/09RP8319NM9BO?q>